

Koulukiusaaminen peruskoulun yläluokilla 2000–2007

Opetusministeriön julkaisuja 2008:7

Koulukiusaaminen peruskoulun yläluokilla 2000–2007

Opetusministeriön julkaisuja 2008:7

Pauliina Luopa, Minna Pietikäinen, Jukka Jokela



OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

Opetusministeriö / Undervisningsministeriet
Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto / Utbildnings- och forskningspolitiska avdelningen
PL / PB 29
00023 Valtioneuvosto / Statsrådet
<http://www.minedu.fi>

<http://www.minedu.fi/OPM/julkaisut>

Taitto / Ombrytning: Pauliina Luopa, Stakes

ISBN 978-952-485-495-5 (PDF)
ISSN 1458-8102

Opetusministeriön julkaisuja / Undervisningsministeriets publikationer 2008:7

Tiivistelmä

Koulukiusaamisen yleisyyttä ja siihen yhteydessä olevia tekijöitä sekä koulukiusaamiseen puuttumista tarkasteltiin Kouluterveyskyselyn tulosten pohjalta peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilailla. Vuosien 2006 ja 2007 yhdistetty aineisto kattoi 82 % kaikista näiden luokka-asteiden oppilaista koko maassa.

Suurin osa kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisista ei joutunut kiusatuksi tai kiusannut muita koulussa lukukauden aikana. Vähintään kerran viikossa kiusatuksi joutui kahdeksan prosenttia oppilaista – pojista kymmenen ja tytöistä kuusi prosenttia. Muiden kiusaaminen oli pojilla yhtä yleistä ja tytöillä puolet harvinaisempaa kuin kiusatuksi joutuminen. Kiusaaja-uhreja oli pojista kolme prosenttia ja tytöistä prosentti. Koulukiusatuksi joutuminen lisääntyi hieman 2000-luvulla, erityisesti Länsi-Suomessa. Se ei vähentynyt missään maakunnassa. Kiusaajien ja kiusaaja-uhrien osuudet pysyivät lähes samoina.

Koulukiusaaminen oli yhteydessä niin kotiin ja ystäviin, kouluoloihin kuin terveyteenkin. Ruumiillisen kurituksen saaminen vanhemmilta oli kotiin liittyvistä tekijöistä voimakkaimmin yhteydessä kiusaamiseen. Usean päivittäisen oireen kokeminen ja masentuneisuus olivat yhteydessä varsinkin kiusatuksi joutumiseen. Lisäksi tytöillä ylipainoisuus lisäsi kiusatuksi joutumisen todennäköisyyttä. Kouluoloihin liittyvistä tekijöistä koulun huono työilmapiiri oli yhteydessä varsinkin kiusatuksi joutumiseen ja koulun omaisuuden vahingoittaminen sekä vaikeudet opiskelussa muiden kiusaamiseen. Tytöillä kiusatuksi joutumisen ja koulutapaturmien välillä oli yhteys. Koulukiusaaminen ei ollut harvinaisempaa pienissä kouluissa tai maalaiskouluissa.

Noin neljäsosa toistuvan koulukiusaamisen osapuolista ilmoitti, että koulun aikuiset ovat puuttuneet kiusaamiseen. Siihen puututtiin yleisemmin kahdeksannella luokalla. Kiusaaja-uhrit olivat huonoimmassa asemassa kiusaamiseen puuttumisen suhteen. Koska koulun aikuisten ja oppilaiden käsitykset kiusaamisen yleisyydestä poikkeavat toisistaan, opettajat tarvitsisivat lisää keinoja kiusaamisen havaitsemiseen. Lisäksi koulujen täytyisi kerätä systemaattisemmin tietoa kiusaamisen yleisyydestä.

Koulukiusaamisen ehkäiseminen edellyttää pitkäjänteistä työtä ja tiivistä yhteistyötä koulun, kouluterveydenhuollon ja kodin välillä. Jokaisen koulun täytyy laatia lain edellyttämät suunnitelmat ja toimintamallit koulukiusaamisen ehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi. Koulun huono työilmapiiri, koulun omaisuuden turmeleminen ja opiskeluun liittyvät vaikeudet voivat olla merkkejä kiusaamisen esiintymisestä ja niihin puuttuminen voi auttaa vähentämään koulukiusaamista. Kouluterveydenhuollossa tulisi kartoittaa mahdollisuus kiusaamisen esiintymiseen paljon oirehtivilla, masentuneilla ja ylipainoisilla oppilailla sekä koulutapaturman vuoksi vastaanotolle tulevilla oppilailla. Sen lisäksi, että koulun sisällä tartutaan ongelmaan, kiusaamisen ehkäisy on osa kodin ja koulun välistä yhteistyötä. Myös vanhempien tulisi tunnistaa kiusaamiseen yhteydessä olevia tekijöitä ja tuntea koulun toimintamallit kiusaamiseen puuttumiseksi.

Koulukiusaaminen peruskoulun yläluokilla 2000–2007

Avainsanat: koulukiusaaminen, peruskoulu, riskitekijät

Sammandrag

Med utgångspunkt i resultaten från enkäten Hälsa i skolan granskades det hur allmänt förekommande mobbning är bland elever i klasserna 8 och 9 i grundskolan. Dessutom granskades faktorer som hänger samman med mobbning och hur man tar itu med mobbning. Det sammanslagna materialet för 2006 och 2007 täckte 82 procent av hela landets elever i de berörda klasserna.

Största delen av eleverna i klasserna 8 och 9 mobbade eller mobbades inte i skolan under terminen. Åtta procent av eleverna mobbades minst en gång i veckan, dvs. tio procent av pojkarna och sex procent av flickorna. Att mobba andra var bland pojkarna lika vanligt som att mobbas, men bland flickorna hälften ovanligare än att mobbas. Tre procent av pojkarna och en procent av flickorna var mobbare/offer. På 2000-talet ökade lite antalet som mobbades i skolan, särskilt i Västra Finland. Mobbningen minskade inte i något landskap. Andelarna mobbare och mobbare/offer var rätt oförändrade.

Mobbningen hade kopplingar till såväl hem och kamrater, skolförhållanden som hälsa. Av de faktorer som är kopplade till hemmet var att få stryk av föräldrarna den faktor som hade det närmaste sambandet med mobbning. Att ha flera dagliga symtom och att vara nedstämd förekom särskilt i samband med att man utsattes för mobbning. Dessutom ökade övervikt hos flickor sannolikheten för att mobbas. När det gäller faktorer med koppling till skolförhållandena, hade ett dåligt arbetsklimat i skolan särskilt koppling till mobbning, och studiesvårigheter och att skada skolans egendom koppling till att mobba andra. Bland flickor fanns det en koppling mellan olycksfall i skolan och att utsättas för mobbning. Mobbning var inte mer ovanligt i små skolor eller landsbygdsskolor.

Cirka en fjärdedel av parterna vid återkommande mobbning uppgav att skolans vuxna tagit itu med mobbningen. Det var vanligare att man tog itu med den i klass 8. Mobbare/offer var i den sämsta ställningen när det gäller att ta itu med mobbning. Eftersom skolans vuxnas och elevernas uppfattningar om hur allmänt förekommande mobbning är avviker från varandra, skulle lärarna behöva fler sätt att upptäcka mobbning. Dessutom bör skolorna på ett mer systematiskt sätt samla in information om hur allmänt förekommande mobbning är.

Att förebygga mobbning kräver långsiktigt arbete och ett nära samarbete mellan skola, skolhälsovård och hem. Varje skola måste utarbeta lagstadgade planer och handlingsmodeller för att förebygga och ta itu med mobbning. Ett dåligt arbetsklimat i skolan, att förstöra skolans egendom och studiesvårigheter kan vara tecken på att det förekommer mobbning. Att ta itu med dessa tecken kan bidra till att mobbningen minskar. I skolhälsovården bör man utreda om elever med många symtom, som är deprimerade och har övervikt samt som kommer till mottagningen på grund av olycksfall i skolan utsätts för mobbning. Utöver att man i skolan tar itu med problemet, är förebyggande av mobbning en del av samarbetet mellan hem och skola. Också föräldrarna bör känna igen faktorer som hänger samman med mobbning och känna till skolans handlingsmodeller.

Mobbning i grundskolans högre årskurser 2000–2007

Nyckelord: mobbning, grundskola, riskfaktorer

Sisältö

<u>Tiivistelmä</u>	3
<u>Sammandrag</u>	4
<u>Johdanto</u>	9
<u>Aineistot ja menetelmät</u>	10
<u>Tulokset</u>	13
Muutokset koulukiusaamisessa 2000-luvulla	13
<i>Koulukiusatut</i>	13
<i>Koulukiusaajat</i>	14
<i>Kiusaaja-uhrit</i>	15
Koulukiusaamisen yleisyys vuosina 2006/2007	16
<i>Kiusatuksi joutuminen ja muiden oppilaiden kiusaaminen</i>	16
<i>Koulukiusaamiseen puuttuminen</i>	18
Alueelliset erot koulukiusaamisessa	20
Koulukiusaamisen riskitekijät	22
<i>Kotiin ja ystäviin liittyvät riskitekijät</i>	22
<i>Kouluoloihin liittyvät riskitekijät</i>	23
<i>Terveysteen liittyvät riskitekijät</i>	26
Kunnan ja koulun koon sekä kouluuyhteisön kokoonpanon vaikutus koulukiusaamiseen	28
<i>Kouluuyhteisön kokoonpano ja koulukiusaaminen</i>	28
<i>Koulun koko ja koulukiusaaminen</i>	30
<i>Kunnan koko ja koulukiusaaminen</i>	31
<u>Pohdinta</u>	33
Koulukiusaamisen yleisyys	33
Koulukiusaamiseen liittyvät tekijät	34
Kiusaamiseen puuttuminen	36
<u>Lähteet</u>	38
<u>Liitteet</u>	40

Taulukot

TAULUKKO 1. Vastanneiden lukumäärä ja aineiston kattavuus peruskoulun 8. ja 9. luokilla sukupuolen ja luokka-asteen mukaan poikkileikkausaineistossa vuosina 2006/2007.	10
TAULUKKO 2. Vastanneiden lukumäärä ja aineiston kattavuus peruskoulun 8. ja 9. luokilla muutosaineistossa vuosina 2000–2007.	11

Kuviot

KUVIO 1. Vähintään kerran viikossa koulukiusaamisen kohteeksi joutuneiden luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista vuosina 2000/2001–2006/2007.	13
KUVIO 2. Vähintään kerran viikossa koulukiusaamisen kohteeksi joutuneiden luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan vuosina 2000/2001–2006/2007.	14
KUVIO 3. Vähintään kerran viikossa muiden oppilaiden kiusaamisen koulussa osallistuneiden luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista vuosina 2000/2001–2006/2007.	14
KUVIO 4. Vähintään kerran viikossa muiden oppilaiden kiusaamiseen koulussa osallistuneiden luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan vuosina 2000/2001–2006/2007.	15
KUVIO 5. Vähintään kerran viikossa koulukiusaamisen kohteeksi joutuneiden sekä muiden oppilaiden kiusaamisen koulussa osallistuneiden luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista vuosina 2000/2001–2006/2007.	15
KUVIO 6. Vähintään kerran viikossa koulukiusaamisen kohteeksi joutuneiden sekä muiden oppilaiden kiusaamiseen koulussa osallistuneiden luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan vuosina 2000/2001–2006/2007.	16
KUVIO 7. Koulukiusaamisen kohteeksi lukukauden aikana joutuneiden prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista luokka-asteen ja sukupuolen mukaan vuosina 2006/2007.	16
KUVIO 8. Muiden oppilaiden kiusaamiseen koulussa lukukauden aikana osallistuneiden prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista luokka-asteen ja sukupuolen mukaan vuosina 2006/2007.	17
KUVIO 9. Muiden oppilaiden kiusaamiseen osallistuneiden sekä kiusatuksi koulussa lukukauden aikana joutuneiden prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista luokka-asteen ja sukupuolen mukaan vuosina 2006/2007.	17
KUVIO 10. Koulukiusaamiseen puuttuminen lukuvuoden aikana koulun aikuisten toimesta. Prosenttiosuudet vähintään kerran viikossa lukukauden aikana kiusatuista tai kiusaavista peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista luokka-asteen ja sukupuolen mukaan vuonna 2007.	18
KUVIO 11. Koulukiusaamiseen puuttuminen lukuvuoden aikana koulukiusaamisen roolien mukaan. Luokka-astevakioidut prosenttiosuudet koulukiusatuista, kiusaajista ja kiusaaja-uhreista peruskoulun 8. ja 9. luokilla sukupuolen mukaan vuonna 2007.	19
KUVIO 12. Vähintään kerran viikossa kiusatuksi joutuneiden luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista maakunnittain vuosina 2006/2007.	20
KUVIO 13. Vähintään kerran viikossa kiusatuksi joutuneiden peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaiden luokka-aste- ja sukupuolivakioiduissa prosenttiosuuksissa kuuden vuoden aikana tapahtunut muutos (%-yksikköä) maakunnittain vuosista 2000/2001 vuosiin 2006/2007.	21
KUVIO 14. Koulukiusaaminen vanhemmilta vuoden aikana saadun ruumiillisen kurituksen mukaan. Luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan vuosina 2006/2007.	22
KUVIO 15. Koulukiusaaminen läheisten ystävien määrän mukaan. Luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien pojista vuosina 2006/2007.	23
KUVIO 16. Koulukiusaaminen koulun työilmapiirin mukaan. Luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan vuosina 2006/2007.	24
KUVIO 17. Koulukiusaaminen sen mukaan, onko vuoden aikana vahingoittanut koulun omaisuutta. Luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan vuosina 2006/2007.	24
KUVIO 18. Koulukiusaaminen opiskeluun liittyvien vaikeuksien mukaan. Luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan vuosina 2006/2007.	25
KUVIO 19. Koulukiusatuksi joutuminen koulutapaturmien mukaan. Luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien työistä vuosina 2006/2007.	25
KUVIO 20. Koulukiusaaminen masentuneisuuden mukaan. Luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan vuosina 2006/2007.	26

KUVIO 21. Keskivaikea tai vaikea masentuneisuus koulukiusaamisen mukaan. Luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan vuosina 2006/2007.	26
KUVIO 22. Koulukiusaaminen päivittäisten oireiden mukaan. Luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien pojista vuosina 2006/2007.	27
KUVIO 23. Päivittäin vähintään kahden oireen kokeminen koulukiusaamisen mukaan. Luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien pojista vuosina 2006/2007.	27
KUVIO 24. Koulukiusatuksi joutuminen ylipainoisuuden mukaan. Luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien tytöistä vuosina 2006/2007.	28
KUVIO 25. Vähintään kerran viikossa koulukiusatuksi joutuminen kouluyhteisön kokoonpanon mukaan. Luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan vuosina 2006/2007.	29
KUVIO 26. Koulukiusaamiseen puuttuminen lukuvuoden aikana kouluyhteisön kokoonpanon mukaan. Luokka-astevakioidut prosenttiosuudet lukukauden aikana vähintään kerran viikossa kiusatuista tai kiusaavista peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan vuonna 2007.	29
KUVIO 27. Vähintään kerran viikossa koulukiusatuksi joutuminen koulun oppilasmäärän mukaan. Luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan vuosina 2006/2007.	30
KUVIO 28. Koulukiusaamiseen puuttuminen lukuvuoden aikana koulun oppilasmäärän mukaan. Luokka-astevakioidut prosenttiosuudet lukukauden aikana vähintään kerran viikossa kiusatuista tai kiusaavista peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan vuonna 2007.	31
KUVIO 29. Vähintään kerran viikossa koulukiusatuksi joutuminen kuntaryhmyksen mukaan. Luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan vuosina 2006/2007.	31
KUVIO 30. Vähintään kerran viikossa muiden oppilaiden kiusaamiseen koulussa osallistuminen kuntaryhmyksen mukaan. Luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan vuosina 2006/2007.	32
KUVIO 31. Koulukiusaamiseen puuttuminen lukuvuoden aikana kuntaryhmyksen mukaan. Luokka-astevakioidut prosenttiosuudet lukukauden aikana vähintään kerran viikossa kiusatuista tai kiusaavista peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan vuonna 2007.	32

Johdanto

Koulutusta koskevassa lainsäädännössä on jo pitkään ollut säännös oppilaiden ja opiskelijoiden oikeudesta turvalliseen opiskeluympäristöön. Turvallisuuden käsitteeseen sisältyvät niin fyysisen, psyykkisen kuin sosiaalisen turvallisuuden ulottuvuudet.

Syksyllä 2003 koululakeihin lisättiin säädös, jonka mukaan opetuksen järjestäjän tulee laatia opetussuunnitelman yhteydessä suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä toimeenpanna suunnitelma ja valvoa sen noudattamista ja toteutumista. Opetussuunnitelmien perusteissa määrätään, että koulujen ja oppilaitosten tulee kuvata toimenpiteet sekä työn- ja vastuunjako mm. kiusaamistilanteiden ehkäisemiseksi, havaitsemiseksi tai hoitamiseksi opetussuunnitelmissaan. Suunnitelman ja toimintamallin tekemistä edellytetään myös Kouluterveydenhuollon laatusuosituksessa (2004).

Koululakien muutokset ja uudistuneet opetussuunnitelmien perusteet korostavat oppilashuollon merkitystä lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukemisessa. Oppimiseen liittyvien tavoitteiden rinnalle on kirjattu lasten ja nuorten kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista huolehtiminen, kouluyhteisön turvallisuus ja hallintokuntien välinen yhteistyövelvoite. Opetussuunnitelmien perusteiden näkemys myös koulun tehtävästä on laaja-alainen. Koulun tehtäväksi määritellään paitsi oppimisen ja opiskelutaitojen edistäminen myös lasten ja nuorten hyvinvoinnista ja turvallisuudesta huolehtiminen.

Opetusministeriö käynnisti vuonna 2006 laajan toimenpidekokonaisuuden, jonka tarkoituksena on kehittää kouluyhteisöjä lasten ja nuorten hyvinvointia edistäviksi sekä ehkäistä syrjäytymistä. Osana tätä kokonaisuutta opetusministeriö pyrkii lisäämään kouluyhteisöjen turvallisuutta tukemalla koulukiusaamista ehkäisevän ja vähentävän toimenpidekokonaisuuden kehittämistyötä. Turun yliopistossa kehitettävä Kiva Koulu -ohjelma on tarkoitettu perusopetusta antavien koulujen käyttöön. Ohjelman toimenpiteet suuntautuvat yksittäisten oppilaiden lisäksi luokkien ja koulujen tasolle – vanhempia unohtamatta. Tavoitteena on sitouttaa koko kouluyhteisö kiusaamisen vastaiseen työhön. Ohjelman kehittämistyö etenee asteittain ja siitä tuotetaan erilliset versiot luokka-asteille 1.–3., 4.–6. ja 7.–9. suomen- ja ruotsinkielisinä. Vahvasti tutkimustietoon perustuva KiVa Koulu -ohjelma on valtakunnallisesti perusopetuksen koulujen käytettävissä vuonna 2010.

Koulukiusaaminen peruskoulun yläluokilla 2000–2007 on toteutettu syksyllä 2007 opetusministeriön tilaustyönä osana kouluyhteisöjen turvallisuuden edistämistä. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää koulukiusaamisen ja siihen puuttumisen yleisyyttä sekä koulukiusaamisessa tapahtuneita muutoksia 2000-luvulla Kouluterveyskyselyn aineistossa. Koulukiusaamisen yleisyys ja muutokset raportoidaan myös alueellisesti. Lisäksi tarkastellaan koulukiusaamiseen yhteydessä olevia tekijöitä. Lopuksi selvitetään tarkemmin kunnan ja koulun koon sekä kouluyhteisön kokoonpanon vaikutusta koulukiusaamiseen ja siihen puuttumiseen.

Kouluterveyskyselyssä kerätään tietoa kouluolojen lisäksi nuorten elinoloista, terveydestä, terveystottumuksista, terveysosaamisesta ja oppilashuollosta. Kyselyn piiriin kuuluvat kaikki peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaat Suomessa. Aineisto kerätään kouluissa luokkakyselynä. Kysely tehdään vuorovuosina eri puolilla Suomea, joten samat kunnat ja koulut osallistuvat kyselyyn joka toinen vuosi.

Aineistot ja menetelmät

Kouluterveyskyselyä alettiin tehdä laajamittaisesti peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaille vuodesta 1996 alkaen. Aluksi kysely tehtiin vain niillä alueilla, jotka tilasivat kyselyn. Sitten kysely on laajentunut kattamaan koko Suomen. Vuodesta 2002 alkaen parillisina vuosina kyselyyn ovat osallistuneet Etelä-Suomen, Itä-Suomen ja Lapin läänit ja parittomina vuosina Länsi-Suomen ja Oulun läänit sekä Ahvenanmaan maakunta.¹ Parillisten ja parittomien vuosien yhdistetty aineisto on vuosista 2000/2001 lähtien kattanut 74–82 prosenttia kaikista Suomen kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisista.

Kouluterveyskysely toteutetaan luokkakyselynä. Kyselylomakkeet toimitetaan suoraan kirjapainosta rehtorille tai muulle koulun nimeämälle yhdyshenkilölle, joka hoitaa käytännön järjestelyt kouluissa. Kysely tehdään yhden oppitunnin aikana opettajan ohjaamana. Vastajat palauttavat opettajalle nimettömät lomakkeet, jotka opettaja sulkee tunnin lopussa luokkakohtaiseen kirjepussiin oppilaiden nähden. Luokkien kirjepussit lähetetään kouluista yhtenä pakettina tutkimusryhmälle tallennusta varten.

Tässä tutkimuksessa käytetään kahta aineistoa: poikkileikkausaineistoa ja muutosaineistoa. Erityiskoulut on poistettu molemmista aineistoista. Jakaumissa, alueellisissa tarkasteluissa, logistisissa regressioanalyysissä ja ristiintaulukoinneissa käytetään vuosien 2006 ja 2007 yhdistettyä poikkileikkausaineistoa (taulukko 1). Näin saadaan 108 493 oppilaan aineisto, joka kattaa 82 prosenttia kaikista peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista Suomessa.

Muutoksia tarkastellaan vuosista 2000 ja 2001 alkaen. Muutosten tarkastelussa käytetään vertailukelpoisuuden lisäämiseksi aineistoa niistä kouluista, jotka ovat osallistuneet kyselyyn neljänä peräkkäisenä kertana – joko parillisina tai parittomina vuosina². Mukaan valikoitui 291 peruskoulua parillisilta vuosilta ja 263 parittomilta vuosilta, yhteensä 554 peruskoulua. Kun parilliset ja parittomat vuodet yhdistettiin, vastanneita oli vuosittain 82 997–85 670 ja kattavuus 64–67 prosenttia kaikista kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisista (taulukko 2). Vastanneiden lukumäärät ja kattavuus maakunnittain ovat liitteessä 2 (liitetaulukko 1).

TAULUKKO 1. Vastanneiden lukumäärä ja aineiston kattavuus peruskoulun 8. ja 9. luokilla sukupuolen ja luokkasteen mukaan poikkileikkausaineistossa vuosina 2006/2007.

	Vastanneiden lukumäärä						Aineiston kattavuus ¹		
	8. luokka			9. luokka			8. lk	9. lk	Yht.
	Pojat	Tytöt	Yht.	Pojat	Tytöt	Yht.			
Vuosi 2006	14867	15007	29874	14553	14230	28783	82 %	79 %	81 %
Vuosi 2007	12938	12720	25341	12483	12329	24495	84 %	82 %	84 %
Vuodet 2006/2007	27805	27727	55215	27036	26559	53278	83 %	80 %	82 %

¹ Laskettu Tilastokeskuksen oppilasmäärätietojen perusteella

¹ Lisätietoa Kouluterveyskyselystä löytyy Internet-sivuilta info.stakes.fi/kouluterveyskysely.

² Ennen vuotta 2001 jotkut kunnat osallistuivat kyselyyn aiemmin mainitusta aluejaosta poikkeavasti. Niiden aineistot on siirretty samaan vaiheeseen muun läänin kanssa. Tällaisia kuntia ovat Espoo, Vantaa, Lohja, Nummi-Pusula, Kotka, Hamina ja Padasjoki, joiden tiedot vuodelta 1999 siirretty vuoden 2000 aineistoon. Lisäksi Keski-Suomen ja Kainuun vuoden 2000 tiedot siirretty vuoden 2001 aineistoon.

TAULUKKO 2. Vastanneiden lukumäärä ja aineiston kattavuus peruskoulun 8. ja 9. luokilla muutosaineistossa vuosina 2000–2007.

	2000/ 2001	2002/ 2003	2004/ 2005	2006/ 2007
Vastanneiden lukumäärä 2000–2006	44305	42388	44151	43262
Vastanneiden lukumäärä 2001–2007	41365	40609	41149	41359
Vastanneiden lukumäärä yhteensä 2000/2001–2006/2007	85670	82997	85300	84621
Aineiston kattavuus 2000–2006 ¹	63 %	64 %	63 %	60 %
Aineiston kattavuus 2001–2007 ¹	70 %	70 %	69 %	69 %
Aineiston kattavuus yhteensä 2000/2001–2006/2007 ¹	66 %	67 %	66 %	64 %

¹ Laskettu Tilastokeskuksen oppilasmäärätietojen perusteella

Kouluterveyskyselyssä koulukiusaaminen määritellään seuraavasti: "*Kiusaamisella tarkoitetaan sitä, kun toinen oppilas tai ryhmä oppilaita sanoo tai tekee epämiellyttäviä asioita jollekin oppilaille. Kiusaamista on myös se, kun oppilasta kiusoitellaan toistuvasti tavalla, josta hän ei pidä. Kiusaamista ei ole se, kun kaksi suunnilleen samanvahvuista oppilasta riitelevät.*". Määritelmän jälkeen oppilailta kysytään, kuinka usein heitä on kiusattu ja kuinka usein he ovat osallistuneet muiden oppilaiden kiusaamiseen lukukauden aikana. Vastausvaihtoehdot molemmissa kysymyksissä ovat "*useita kertoja viikossa*", "*noin kerran viikossa*", "*harvemmin*" ja "*ei lainkaan*". Vuonna 2007 kysyttiin ensimmäistä kertaa kiusaamiseen puuttumisesta: "*Jos sinua on kiusattu tai olet osallistunut muiden oppilaiden kiusaamiseen tämän lukuvuoden aikana, onko tilanteeseen puututtu koulun aikuisten toimesta*". Vaihtoehtoina olivat ei ja kyllä.

Tässä tutkimuksessa *kiusatuksi* kutsutaan oppilasta, joka on joutunut kiusaamisen kohteeksi vähintään kerran viikossa ja *kiusaaajaksi* oppilasta, joka on osallistunut muiden oppilaiden kiusaamisen vähintään kerran viikossa. *Kiusaaja-uhriksi* kutsutaan oppilasta, joka on sekä kiusannut muita että joutunut kiusatuksi vähintään kerran viikossa.

Koulukiusaamiseen liittyviä riskitekijöitä kartoitettiin logistisen regressioanalyysin avulla. Siinä valitaan yksi selitettävä muuttuja ja useita selittäviä muuttujia. Analyysimenetelmällä ei pysytä määrittelemään syys-seuraussuhteita, mutta sillä voidaan määritellä todennäköisyyksiä sille, että tekijät esiintyvät yhtä aikaa. Analyysissä esille tulevia tekijöitä tarkastellaan lähemmin ristiintaulukoinnin avulla.

Logistista regressioanalyysiä varten muuttujat jaettiin kaksiluokkaisiksi eli dikotomisoitiin. Osa muuttujista on Kouluterveyskyselyn maakunta- ja kuntaraporteissa käytettyjä indikaattoreita ja osa on muodostettu tätä tutkimusta varten. Selitettävänä muuttujina analyysimalleissa olivat seuraavat muuttujat: "*Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa*", "*Koulukiusaajana vähintään kerran viikossa*" ja "*Koulukiusaaja-uhrina vähintään kerran viikossa*". Selittävät muuttujat olivat kaikissa malleissa samat. Alla on lueteltu malleissa selittäjinä käytetyt indikaattorit ja dikotomisoidut muuttujat. Niiden muodostaminen selvitetään yksityiskohtaisesti liitteessä 3.

Kotiin ja ystäviin liittyvät muuttujat:

- Ei yhtään läheistä ystävää
- Vanhemmat eivät tunne useimpia ystäviä
- Keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa
- Ruumiillista kuritusta vanhemmilta vuoden aikana
- Äidillä korkeintaan 9 vuoden peruskoulutus

Kouluyhteisöön liittyvät muuttajat:

- Koulun työilmapiirissä ongelmia
- Ei koe tulevansa kuulluksi koulussa
- Ei tiedä keinoista vaikuttaa koulun asioihin
- Vaikeuksia opiskelussa
- Paljon poissaoloja koulusta kuukauden aikana
- Avun puutetta muissa kuin koulunkäyntiin liittyvissä asioissa
- Koulutapaturma vuoden aikana
- Vahingoittanut koulun omaisuutta vuoden aikana
- Kouluyhteisössä myös lukiolaisia
- Koulussa alle 260 oppilasta
- Koulu sijaitsee 10 suurimmassa kaupungissa

Terveysteen liittyvät muuttajat:

- Ylipainoa
- Päivittäin vähintään kaksi oiretta
- Keskivaikea tai vaikea masentuneisuus

Koulukiusaamista tarkastellaan ristiintaulukoinneissa muun muassa kunnan ja koulun koon sekä kouluyhteisön kokonpanon mukaan. Tarkastelua varten kunnat jaettiin neljään ryhmään. Kolme niistä perustuu Tilastokeskuksen tilastolliseen kuntaryhmitykseen: kaupunkimaiset, taajaan asutut ja maaseutumaiset kunnat (ks. tarkemmin http://www.tilastokeskus.fi/tk/tt/luokitukset/lk/kuntaryhmitys_index.html). Kaupunkimaisista kunnista tarkastellaan erikseen kymmentä asukasluvultaan suurinta kaupunkia. Koulut jaettiin oppilasmäärän mukaan viidenneksiin, joista kolme keskimmäistä luokka yhdistettiin: oppilasmäärien mukaisiksi luokiksi tulivat 1–259, 260–549 ja 550 tai enemmän. Kouluyhteisön kokonpanon mukaisessa tarkastelussa peruskoulut jaettiin kolmeen luokkaan sen mukaan, minkä luokka-asteiden oppilaita koulussa on: 7.–9. luokkien oppilaita, 1.–9. luokkien oppilaita ja peruskoululaisten lisäksi lukiolaisia.

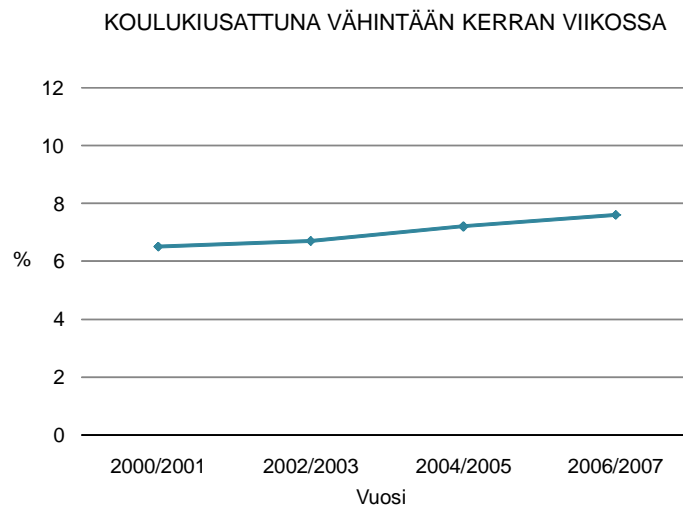
Osa tuloksista esitetään luokka-aste- ja sukupuolivakioituina tai luokka-astevakioituina prosenttiosuuksina. Vakioinnin tarkoituksena on tehdä tuloksista vertailukelpoisempia vertailtaessa eri ryhmiä tai eri vuosia. Vakiointi tarkoittaa käytännössä sitä, että oletetaan jokaisessa luokka-asteen ja sukupuolen (tai luokka-asteen) mukaisessa osajoukossa olevan yhtä paljon vastaajia. Esimerkiksi peruskoulun yläluokkien tilannetta koskeva prosenttiosuus on saatu laskemalla keskiarvo neljän osajoukon prosenttiluvuista (8. luokan pojat, 8. luokan tytöt, 9. luokan pojat, 9. luokan tytöt).

Tulokset

Muutokset koulukiusaamisessa 2000-luvulla

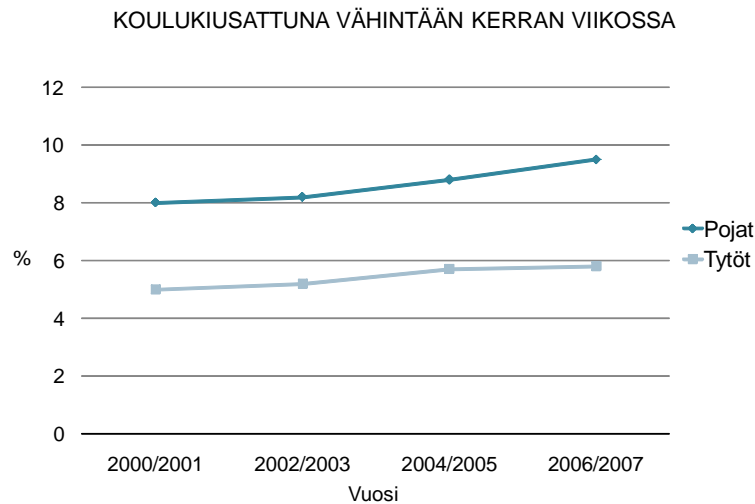
Koulukiusatut

Koulukiusatuksi joutuminen lisääntyi hieman kuuden viime vuoden aikana (kuvio 1; liitetaulukot 2 ja 3). Vähintään kerran viikossa koulukiusaamisen kohteeksi joutuneiden peruskoulun kahdeksannen ja yhdeksännen luokan oppilaiden osuus kasvoi 6,5 prosentista 7,6 prosenttiin vuosista 2000/2001 vuosiin 2006/2007. Lisääntymistä oli erityisesti parittomien vuosien aineistossa eli Länsi-Suomen ja Oulun lääneissä sekä Ahvenanmaalla. Sen sijaan parillisina vuosina eli Etelä-Suomen, Itä-Suomen ja Lapin lääneissä kiusattujen osuus pysyi kaikkina vuosina lähes samana.



KUVIO 1. Vähintään kerran viikossa koulukiusaamisen kohteeksi joutuneiden luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista vuosina 2000/2001–2006/2007.

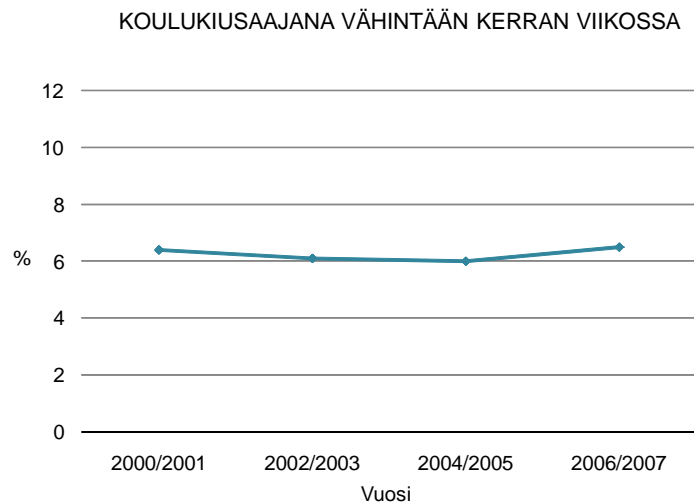
Koulukiusaamisen kohteeksi joutuminen lisääntyi enemmän pojilla kuin tytöillä (kuvio 2; liitetaulukot 2 ja 3). Kiusattujen osuus kasvoi kuudessa vuodessa peruskoulun kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisilla pojilla 8,0 prosentista 9,5 prosenttiin ja tytöillä 5,0 prosentista 5,8 prosenttiin. Koulukiusatuksi joutuminen lisääntyi pojilla varsinkin parittomien vuosien aineistossa. Parillisten vuosien aineistossa lähtötaso oli korkeampi, mutta kiusattujen poikien osuus kasvoi hitaammin. Myös tytöillä kiusaaminen lisääntyi hieman enemmän parittomina vuosina.



KUVIO 2. Vähintään kerran viikossa koulukiusaamisen kohteeksi joutuneiden luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan vuosina 2000/2001–2006/2007.

Koulukiusaajat

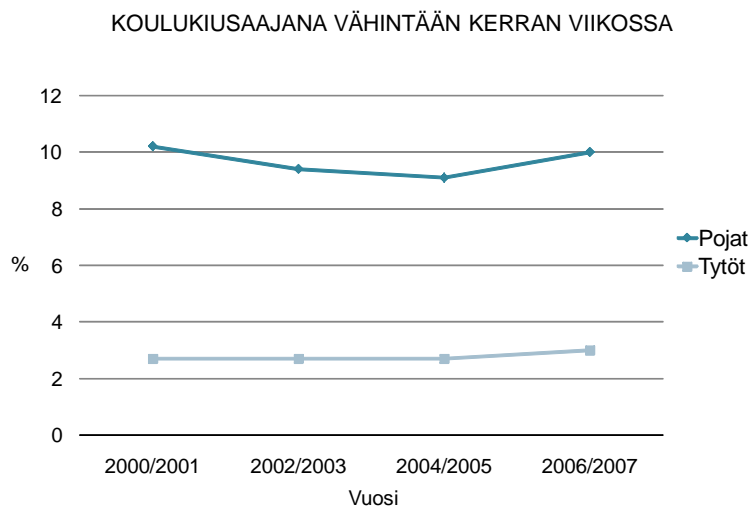
Muiden oppilaiden kiusaamiseen osallistuvien osuus peruskoulun kahdeksannen ja yhdeksannen luokan oppilaista pysyi kuuden vuoden aikana lähes samana (kuvio 3; liitetaulukot 4 ja 5). Vuosituhannen alussa kiusaajia oli 6,4 prosenttia ja kuusi vuotta myöhemmin 6,5 prosenttia. Kehitys oli erilainen parillisten ja parittomien vuosien aineistoissa. Parillisten vuosien aineistossa kiusaajien osuus väheni aluksi, mutta pysyi sen jälkeen samalla tasolla. Sen sijaan parittomien vuosien aineistossa kiusaajien osuus pysyi lähes samana vuoteen 2005 asti, mutta lisääntyi sitten vuonna 2007.



KUVIO 3. Vähintään kerran viikossa muiden oppilaiden kiusaamisen koulussa osallistuneiden luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista vuosina 2000/2001–2006/2007.

Muiden oppilaiden kiusaamiseen osallistuvien poikien osuus väheni 10,2 prosentista 9,1 prosenttiin vuosiin 2004/2005 mennessä (kuvio 4; liitetaulukot 4 ja 5). Sen jälkeen osuus kuitenkin kasvoi takaisin kuuden vuoden takaiselle tasolle, 10,0 prosenttiin. Tyttöillä ei ollut muutoksia muiden oppilaiden kiusaamisessa kuuden vuoden aikana: kaikkina vuosina 2,7–3,0 prosenttia tytöistä ilmoitti osallistuvansa muiden oppilaiden kiusaamiseen vähintään kerran viikossa. Vuosituhannen vaihteessa kiusaajien osuus sekä pojista että

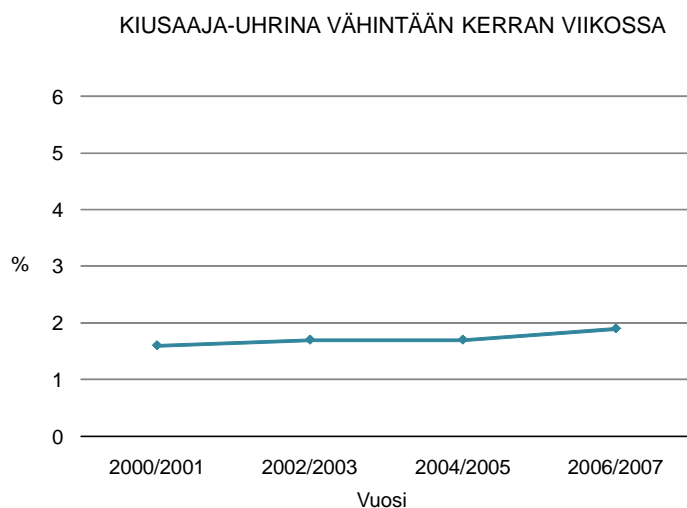
tytöistä oli suurempi parillisten kuin parittomien vuosien aineistossa, mutta vuosina 2006 ja 2007 osuudet olivat lähes samoja.



KUVIO 4. Vähintään kerran viikossa muiden oppilaiden kiusaamiseen koulussa osallistuneiden luokka-astevaikeidut prosentiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan vuosina 2000/2001–2006/2007.

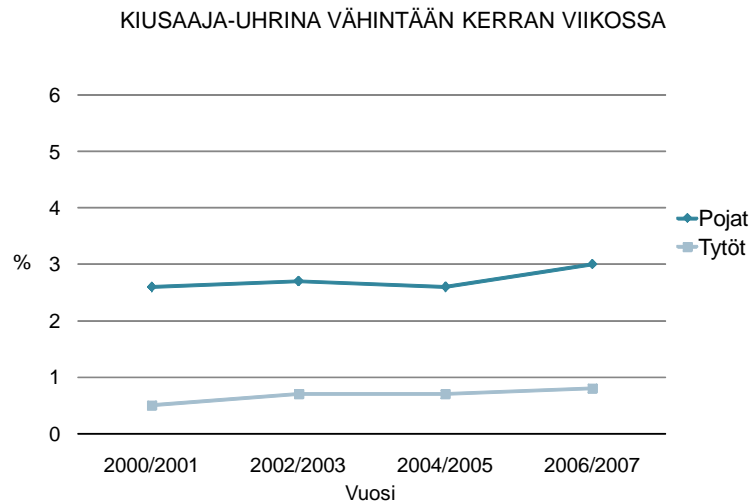
Kiusaaja-uhrit

Kiusaaja-uhreja oli 1,6 prosenttia peruskoulun kahdeksannen ja yhdeksannen luokan oppilaista vuosina 2000/2001 (kuvio 5; liitetaulukot 6 ja 7). Kuusi vuotta myöhemmin kiusaaja-uhrien osuus oli 1,9 prosenttia. Osuus on siis pysynyt ennallaan. Kun tarkastellaan erikseen parillisten ja parittomien vuosien aineistoa, lähtötaso oli parillisina vuosina hieman korkeampi, mutta kiusaaja-uhrien osuus pysyi samalla tasolla kuuden vuoden aikana. Sen sijaan parittomien vuosien aineistossa oli nähtävissä pientä kasvua.



KUVIO 5. Vähintään kerran viikossa koulukiusaamisen kohteeksi joutuneiden sekä muiden oppilaiden kiusaamisen koulussa osallistuneiden luokka-aste- ja sukupuolivaikeidut prosentiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista vuosina 2000/2001–2006/2007.

Vuosittuhannen alussa kiusaaja-uhrien osuus pojista oli 2,6 prosenttia (kuvio 6; liitetaulukot 6 ja 7). Vuosina 2006/2007 kiusaaja-uhreja oli 3,0 prosenttia. Tytöistä kiusaaja-uhreja oli 0,5–0,8 prosenttia eri vuosina. Kiusaaja-uhrien osuus kasvoi pojilla hieman parittomien vuosien aineistossa: 2,4 prosentista 3,1 prosenttiin.

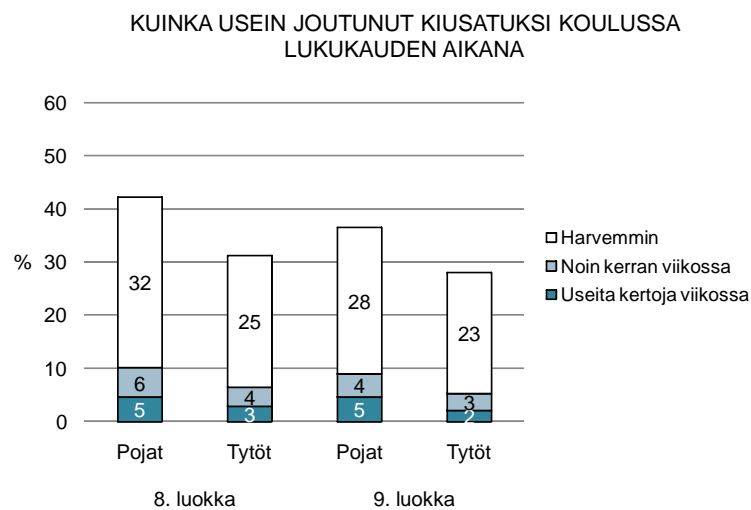


KUVIO 6. Vähintään kerran viikossa koulukiusaamisen kohteeksi joutuneiden sekä muiden oppilaiden kiusaamiseen koulussa osallistuneiden luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan vuosina 2000/2001–2006/2007.

Koulukiusaamisen yleisyys vuosina 2006/2007

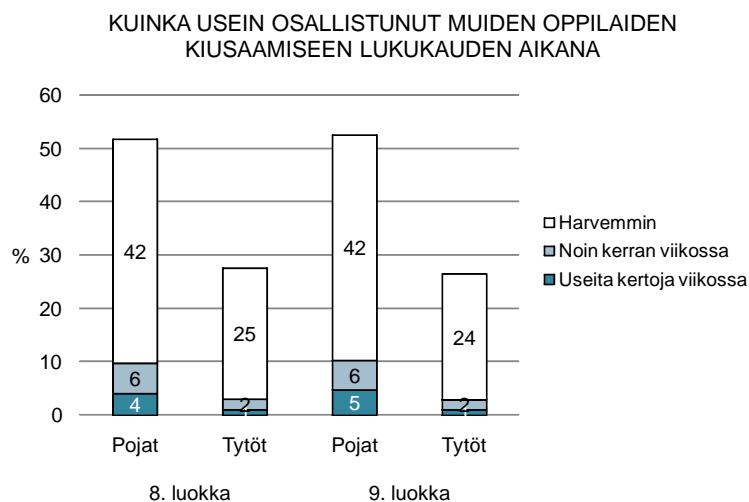
Kiusatuksi joutuminen ja muiden oppilaiden kiusaaminen

Suurin osa peruskoulun kahdeksannen ja yhdeksännen luokan oppilaista ei joutunut lainkaan kiusatuksi lukukauden aikana. Koulukiusaamisen kohteeksi ilmoitti joutuneensa noin neljä kymmenestä pojasta ja kolme kymmenestä tytöstä (kuvio 7; liitetaulukko 8). Kiusatuksi joutuminen oli hieman yleisempää kahdeksannella luokalla. Vähintään kerran viikossa kiusattiin joka kymmenettä poikaa ja joka kahdettakymmenettä tyttöä. Myös toistuvasti kiusattuja oli hieman enemmän kahdeksannella kuin yhdeksännellä luokalla. Useita kertoja viikossa kiusatuksi joutui viisi prosenttia pojista ja 2–3 prosenttia tytöistä.



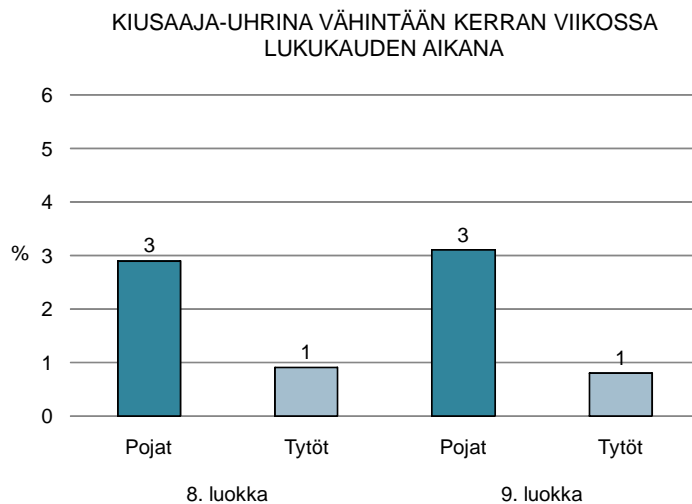
KUVIO 7. Koulukiusaamisen kohteeksi lukukauden aikana joutuneiden prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista luokka-asteen ja sukupuolen mukaan vuosina 2006/2007.

Muiden oppilaiden kiusaamiseen osallistuminen oli pojilla yleisempää ja tytöillä harvinaisempaa kuin koulukiusaamisen uhriksi joutuminen (kuvio 8; liitetaulukko 9). Noin puolet pojista ja noin neljäsos tytöistä ilmoitti osallistuneensa muiden oppilaiden kiusaamiseen lukukauden aikana. Vähintään kerran viikossa muiden oppilaiden kiusaamiseen osallistui kymmenen prosenttia pojista ja kolme prosenttia tytöistä. Pojista 4–5 prosenttia ja tytöistä prosentti osallistui kiusaamiseen useita kertoja viikossa. Muiden kiusaamisessa ei ollut eroa luokka-asteiden välillä.



KUVIO 8. Muiden oppilaiden kiusaamiseen koulussa lukukauden aikana osallistuneiden prosentiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista luokka-asteen ja sukupuolen mukaan vuosina 2006/2007.

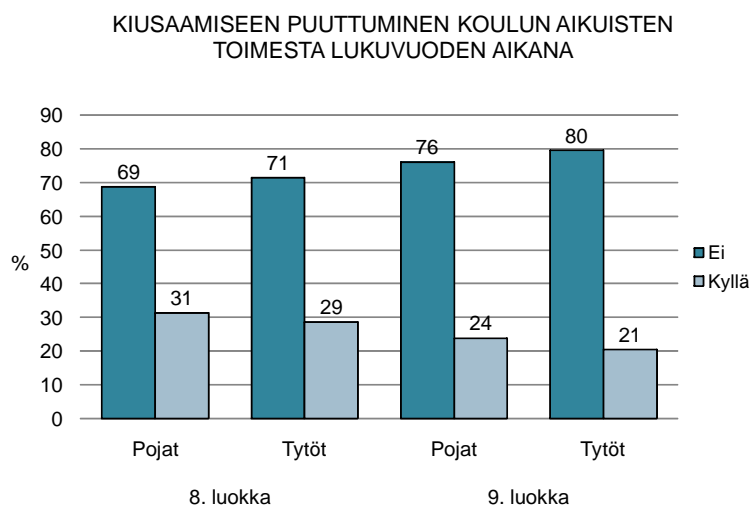
Kolme prosenttia pojista ja prosentti tytöistä oli kiusaaja-uhreja eli he sekä osallistuivat muiden oppilaiden kiusaamiseen että olivat kiusaamisen kohteena vähintään kerran viikossa (kuvio 9; liitetaulukko 10). Luokka-asteiden välillä ei ollut eroa.



KUVIO 9. Muiden oppilaiden kiusaamiseen osallistuneiden sekä kiusatuksi koulussa lukukauden aikana joutuneiden prosentiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista luokka-asteen ja sukupuolen mukaan vuosina 2006/2007.

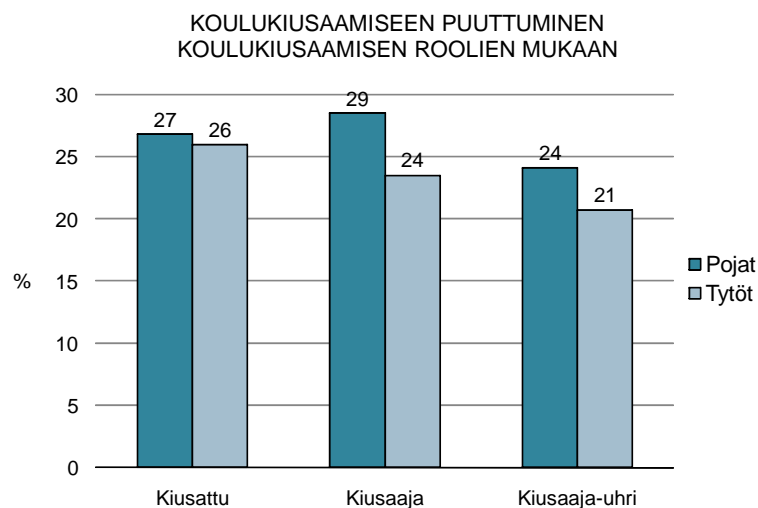
Koulukiusaamiseen puuttuminen

Koulukiusaamiseen puuttumisesta kysyttiin vain vuonna 2007. Ne oppilaat, joita ei ole kiusattu lukukauden aikana, saivat hypätä kysymyksen yli. Siksi tarkastelu rajattiin niihin oppilaisiin, jotka ovat olleet osallisina koulukiusaamisessa vähintään kerran viikossa kevätlukukauden aikana joko kiusattuina tai kiusaajina. Suurin osa heistä ilmoitti, etteivät koulun aikuiset ole puuttuneet kiusaamiseen lukuvuoden aikana (kuvio 10; liitetaulukko 11). Peruskoulun kahdeksannella luokalla 31 prosenttia kiusatuista tai kiusaavista pojista ja 29 prosenttia tytöistä ilmoitti, että kiusaamiseen on puututtu lukuvuoden aikana. Vastaavat osuudet yhdeksännellä luokalla olivat 24 prosenttia pojista ja 21 prosenttia tytöistä. Pojat siis ilmoittivat tyttöjä yleisemmin ja kahdeksäluokkalaiset yhdeksäluokkalaisia yleisemmin, että koulun aikuiset olivat puuttuneet koulukiusaamiseen.



KUVIO 10. Koulukiusaamiseen puuttuminen lukuvuoden aikana koulun aikuisten toimesta. Prosenttiosuudet vähintään kerran viikossa lukukauden aikana kiusatuista tai kiusaavista peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilasta luokka-asteen ja sukupuolen mukaan vuonna 2007.

Seuraavassa tarkastellaan koulukiusaamiseen puuttumista kiusaamisen liittyvien roolien mukaan. Kiusatuksi joutuneista pojista ja tytöistä 26–27 prosenttia ilmoitti, että kiusaamiseen on puututtu koulun aikuisten toimesta lukuvuoden aikana (kuvio 11; liitetaulukko 12). Muita oppilaita kiusaavista pojista 29 prosenttia ja tytöistä 24 prosenttia ilmoitti, että kiusaamiseen on puututtu. Huonoin tilanne oli kiusaaja-uhreilla, joilla vastaavat osuudet olivat 24 prosenttia pojista ja 21 prosenttia tytöistä.



KUVIO 11. Koulukiusaamiseen puuttuminen lukuvuoden aikana koulukiusaamisen roolien mukaan. Luokka-astevakioidut prosenttiosuudet koulukiusatuista, kiusaajista ja kiusaaja-uhreista peruskoulun 8. ja 9. luokilla sukupuolen mukaan vuonna 2007.

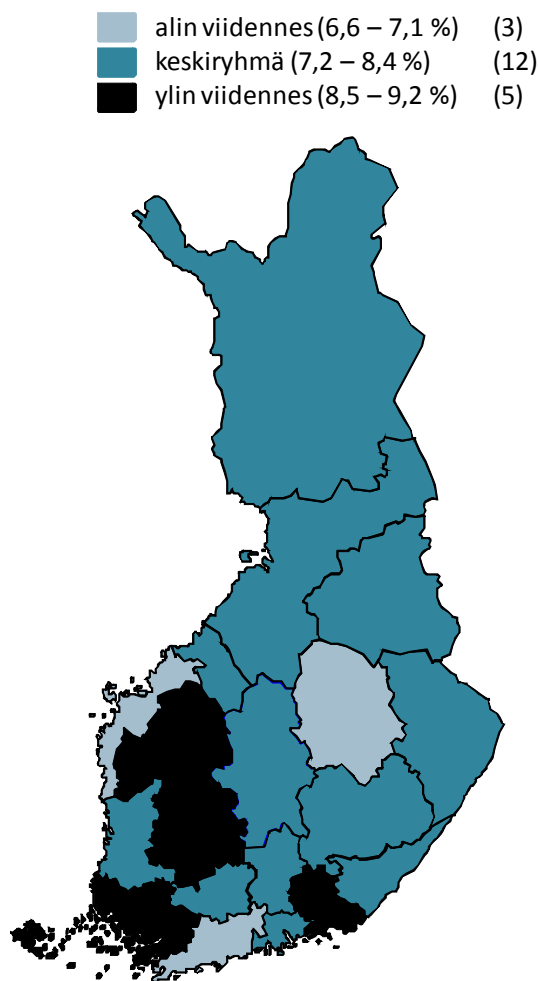
Kiusattujen ja kiusaajien osalta tarkasteltiin lähemmin koulukiusaamiseen puuttumista suhteessa siihen, esiintyykö kiusaamista noin kerran viikossa vai useita kertoja viikossa. Pojat, jotka olivat useita kertoja viikossa joko kiusattuina tai kiusaajina, ilmoittivat vähemmän kiusaamiseen puuttumista kuin noin kerran viikossa kiusatut tai kiusaavat pojat (liitetaulukot 13 ja 14). Tyttöillä tilanne oli päin vastainen.

Alueelliset erot koulukiusaamisessa

Maakuntien välisiä eroja koulukiusaamiseen yleisyydessä tarkastellaan vuosien 2006/2007 poikkileikkausaineistossa. Maakunnissa tapahtuneita muutoksia tarkastellaan vuosien 2000/2001–2006/2007 muutosaineistossa. Kuvioissa 12 ja 13 tulokset esitetään viidennesten avulla. Viidennesten luokka-rajat saatiin jakamalla maakunnat jakauman mukaan viiteen yhtä suureen luokkaan. Kolme keskimmäistä luokkaa yhdistettiin keskiryhmäksi. Näin saatiin esiin ääripäät.

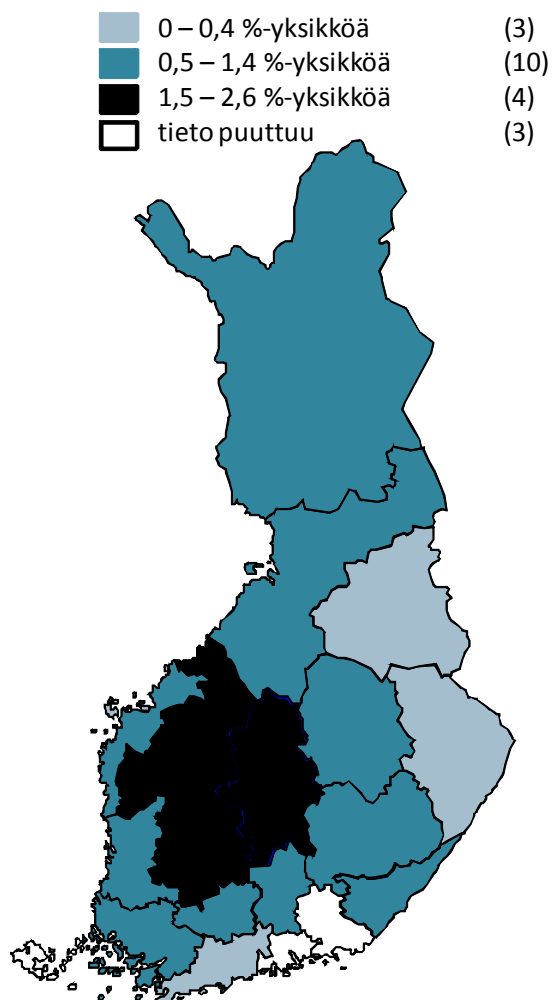
Koulukiusattujen osuus peruskoulun kahdeksannen ja yhdeksännen luokan oppilaista vaihteli maakunnittain 6,6 prosentista 9,2 prosenttiin, tyypillisin osuus oli 7,2 prosenttia (kuvio 12; liitetaulukko 15). Koulukiusattuja oli vähiten Pohjanmaalla, Uudellamaalla ja Pohjois-Savossa. Yleisintä koulukiusatuksi joutuminen oli Etelä-Pohjanmaalla ja Kymenlaaksossa sekä Pirkanmaalla, Ahvenanmaalla ja Varsinais-Suomessa.

Kiusaajien osuus vaihteli maakunnittain 5,5 prosentista 8,0 prosenttiin ja kiusaaja-uhrien osuus 1,4 prosentista 2,4 prosenttiin (liitetaulukko 15).



KUVIO 12. Vähintään kerran viikossa kiusatuksi joutuneiden luokka-aste- ja sukupuoli- ja ikäkoitujen prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista maakunnittain vuosina 2006/2007.

Viikoittain tai useammin kiusatuksi joutuneiden osuus ei vähentynyt kuuden viime vuoden aikana missään maakunnassa (kuvio 13; liitetaulukko 16). Eniten kiusattujen osuus kasvoi Etelä-Pohjanmaalla, Pirkanmaalla, Keski-Suomessa ja Keski-Pohjanmaalla. Etelä-Pohjanmaalla se lisääntyi 2,6 prosenttiyksiköllä.



KUVIO 13. Vähintään kerran viikossa kiusatuksi joutuneiden peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaiden luokka-aste- ja sukupuolivakioidussa prosenttiosuuksissa kuuden vuoden aikana tapahtunut muutos (%-yksikköä) maakunnittain vuosista 2000/2001 vuosiin 2006/2007.

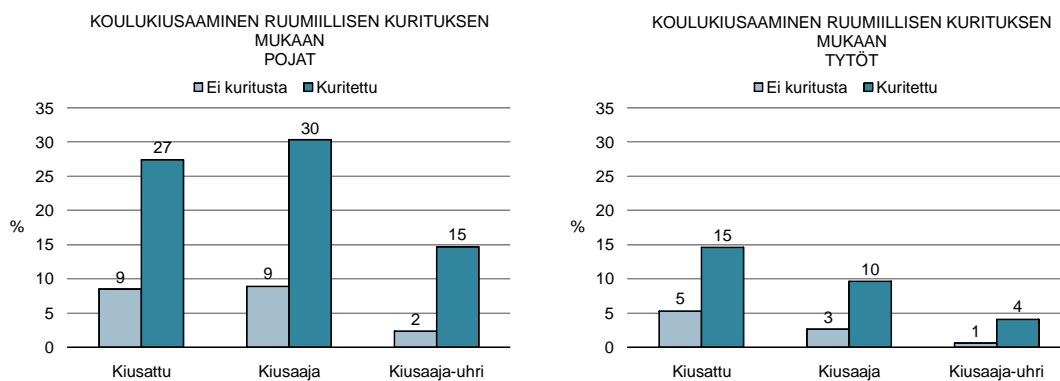
HUOM! Maakunnan tulos puuttuu, jos aineiston kattavuus on alle 50 prosenttia.

Koulukiusaamisen riskitekijät

Kotiin ja ystäviin liittyvät riskitekijät

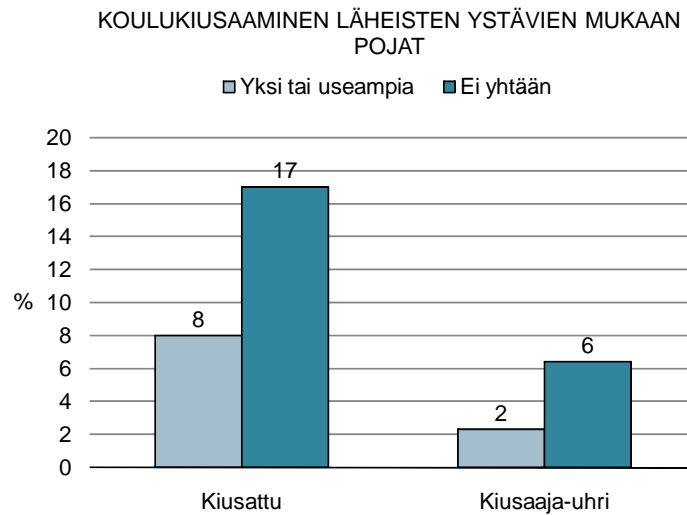
Kotiin ja ystäviin liittyvistä tekijöistä voimakkaimmin yhteydessä koulukiusaamiseen oli vanhemmilta saatu ruumiillinen kuritus. Pojilla myös läheisten ystävien määrä oli yhteydessä kiusaamiseen. Äidin koulutus, keskusteluvaikeudet vanhempien kanssa ja se, tuntevatko vanhemmat ystäviä, eivät olleet yhteydessä koulukiusaamiseen tai yhteydet olivat heikkoja. Seuraavassa tarkastellaan lähemmin ruumiillisen kurituksen ja läheisten ystävien yhteyttä koulukiusaamiseen.

Yhdeksän prosenttia niistä pojista, joita vanhemmat eivät ole kurittaneet ruumiillisesti vuoden aikana, joutui koulukiusaamisen kohteeksi vähintään kerran viikossa (kuvio 14; liitetaulukko 17). Yhtä moni heistä osallistui muiden oppilaiden kiusaamiseen viikoittain. Sen sijaan niistä pojista, joita on kuritettu, 27–30 prosenttia oli kiusattuja tai kiusaajia. Kiusaaja-uhreja oli kaksi prosenttia niistä pojista, joita ei ole kuritettu ja 15 prosenttia kuritetuista pojista. Tytöiltä löytyivät vastaavat yhteydet kuin pojilta, mutta kiusaaminen ja kiusatuksi joutuminen olivat selvästi harvinaisempia: esimerkiksi kiusattuja oli viisi prosenttia niistä tytöistä, joita vanhemmat eivät ole kurittaneet ruumiillisesti ja 15 prosenttia niistä, joita on kuritettu.



KUVIO 14. Koulukiusaaminen vanhemmilta vuoden aikana saadun ruumiillisen kurituksen mukaan. Luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan vuosina 2006/2007.

Läheisten ystävien määrä oli pojilla selvässä yhteydessä koulukiusaamiseen kiusatuilla ja kiusaaja-uhreilla. (kuvio 15; liitetaulukko 18). Niistä pojista, joilla oli yksi tai useampia läheisiä ystäviä, kahdeksan prosenttia oli kiusattuja ja kaksi prosenttia kiusaaja-uhreja. Siinä tapauksessa, ettei ollut yhtään läheistä ystävää, kiusattujen osuus pojista oli 17 prosenttia ja kiusaaja-uhrien osuus kuusi prosenttia. Läheisten ystävien määrä oli pojilla vain heikosti yhteydessä muiden oppilaiden kiusaamiseen. Tyttöillä kaikki yhteydet koulukiusaamisen ja läheisten ystävien määrän välillä olivat heikkoja.



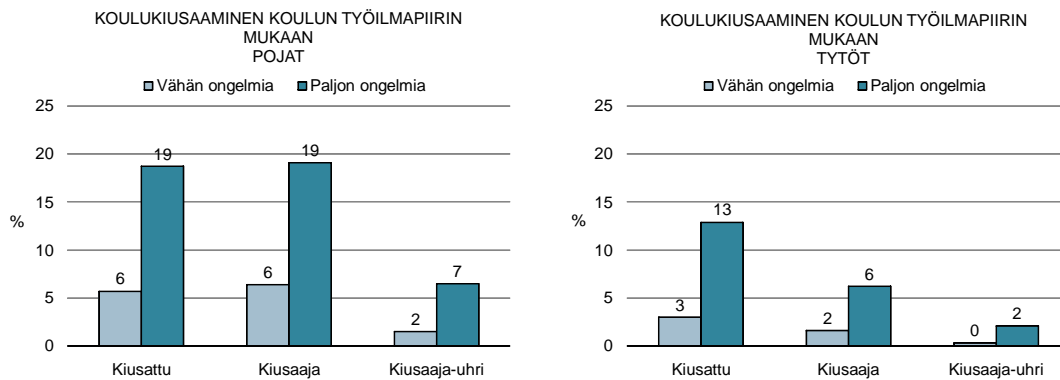
KUVIO 15. Koulukiusaaminen läheisten ystävien määrän mukaan. Luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien pojista vuosina 2006/2007.

Kouluoloihin liittyvät riskitekijät

Koulukiusaamisen yhteyksiä kouluoloihin tarkasteltiin seuraavien tekijöiden osalta: koulun työilmapiiri, kuulluksi tuleminen koulussa, koulun asioihin vaikuttamisen keinoista tietäminen, vaikeudet opiskelussa, runsaat poissaolot koulusta, avun puute muissa kuin koulunkäyntiin liittyvissä asioissa, koulutapaturmat, koulun omaisuuden vahingoittaminen, kouluyhteisön kokoonpano, koulun koko ja koulun sijaintikunnan koko. Näistä voimakkaimmin koulukiusaamiseen olivat yhteydessä koulun työilmapiiri, koulun omaisuuden vahingoittaminen ja vaikeudet opiskelussa. Lisäksi tytöillä koulutapaturmat olivat yhteydessä kiusatuksi joutumiseen. Seuraavassa tarkastellaan lähemmin näitä yhteyksiä. Muiden kouluolojen ja kiusaamisen välillä ei ollut yhteyttä tai yhteydet olivat heikkoja.

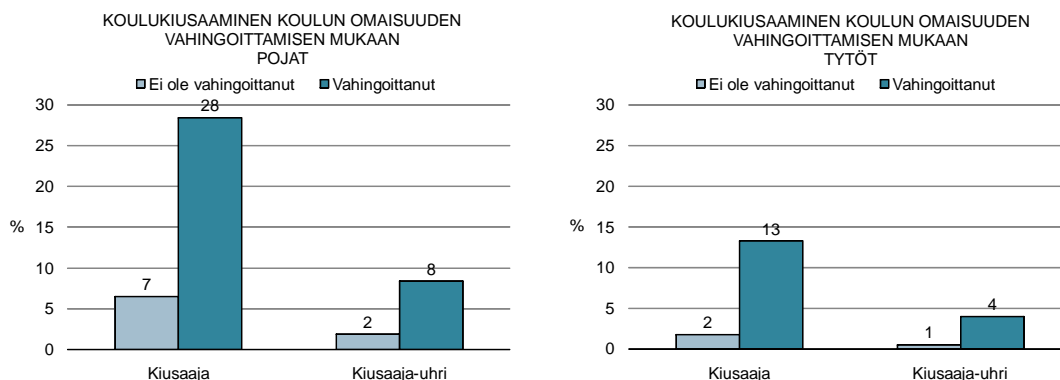
Niistä pojista, jotka eivät kokeneet lainkaan tai kokivat vain vähän ongelmia koulun työilmapiirissä, kuusi prosenttia oli kiusattuja ja yhtä monet kiusaajia (kuvio 16; liitetaulukko 19). Mikäli oppilas koki paljon ongelmia koulun työilmapiirissä, kiusattujen ja kiusaajien osuudet olivat pojilla 19 prosenttia. Vähän tai ei lainkaan ongelmia koulun työilmapiirissä kokevista tytöistä kahdesta kolmeen prosenttia joutui kiusatuksi tai kiusasi muita. Paljon ongelmia työilmapiirissä kokevista tytöistä 13 prosenttia oli kiusattuja ja kuusi prosenttia kiusaajia.

Sama yhteys näkyy myös kiusaaja-uhreilla, mutta osuudet ovat pienempiä (kuvio 16; liitetaulukko 19). Esimerkiksi paljon ongelmia työilmapiirissä kokevista pojista seitsemän prosenttia ja muista pojista kaksi prosenttia oli kiusaaja-uhreja.



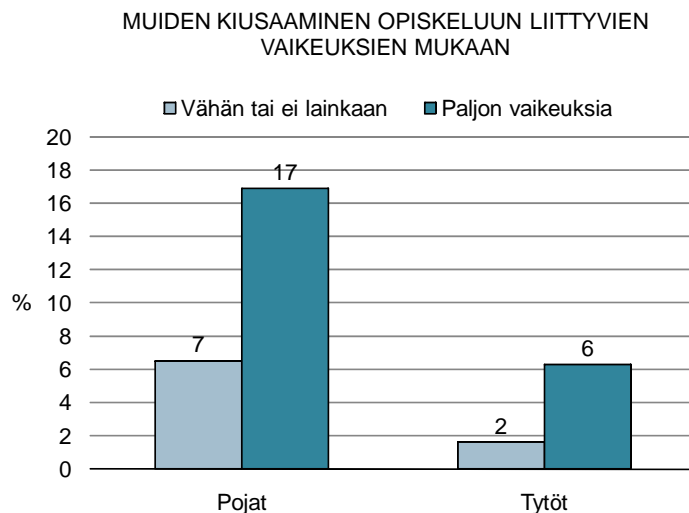
KUVIO 16. Koulukiusaaminen koulun työilmapiirin mukaan. Luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan vuosina 2006/2007.

Koulun omaisuuden tai koulurakennuksen vahingoittaminen oli vahvasti yhteydessä muiden oppilaiden kiusaamiseen ja kiusaaja-uhriksi olemiseen (kuvio 17; liitetaulukko 20). Niistä pojista, jotka ovat tahallaan vahingoittaneet koulun omaisuutta vuoden aikana, 28 prosenttia osallistui muiden oppilaiden kiusaamiseen. Vastaava osuus tytöistä oli 13 prosenttia. Koulun omaisuutta vahingoittaneista pojista kahdeksan ja tytöistä neljä prosenttia oli kiusaaja-uhreja. Niistä oppilaista, jotka eivät ole turmelleet koulun omaisuutta, kiusaajia oli pojista seitsemän prosenttia ja tytöistä kaksi prosenttia ja kiusaaja-uhreja yhdestä kahteen prosenttia.



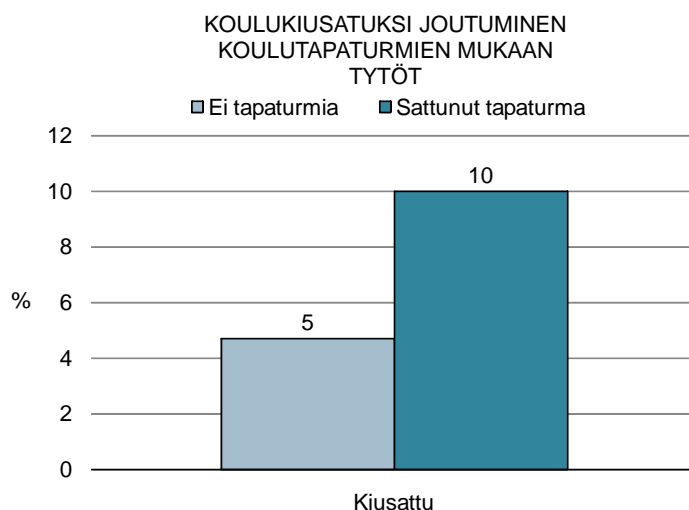
KUVIO 17. Koulukiusaaminen sen mukaan, onko vuoden aikana vahingoittanut koulun omaisuutta. Luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan vuosina 2006/2007.

Opiskeluun liittyvät vaikeudet ja muiden oppilaiden kiusaaminen olivat yhteydessä toisiinsa (kuvio 18; liitetaulukko 21). Mikäli vaikeuksia opiskelussa oli paljon, 17 prosenttia pojista ja kuusi prosenttia tytöistä osallistui muiden oppilaiden kiusaamiseen vähintään kerran viikossa. Muussa tapauksessa pojista seitsemän ja tytöistä kaksi prosenttia oli kiusaajia. Opiskeluun liittyvillä vaikeuksilla ei ollut lainkaan yhteyttä kiusatuksi joutumiseen ja kiusaaja-uhreilla yhteys oli heikko.



KUVIO 18. Koulukiusaaminen opiskeluun liittyvien vaikeuksien mukaan. Luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan vuosina 2006/2007.

Koulutapaturmat ja kiusatuksi joutuminen olivat tytöillä yhteydessä toisiinsa (kuvio 19; liitetaulukko 22). Kymmenen prosenttia niistä tytöistä, joille on sattunut vähintään yksi koulutapaturma vuoden aikana, joutui kiusatuksi vähintään kerran viikossa. Sen sijaan niistä tytöistä, joille ei ole sattunut koulutapaturmia, kiusatuksi joutui viisi prosenttia. Pojilla kiusatuksi joutumisen yhteys koulutapaturmiin oli heikko.

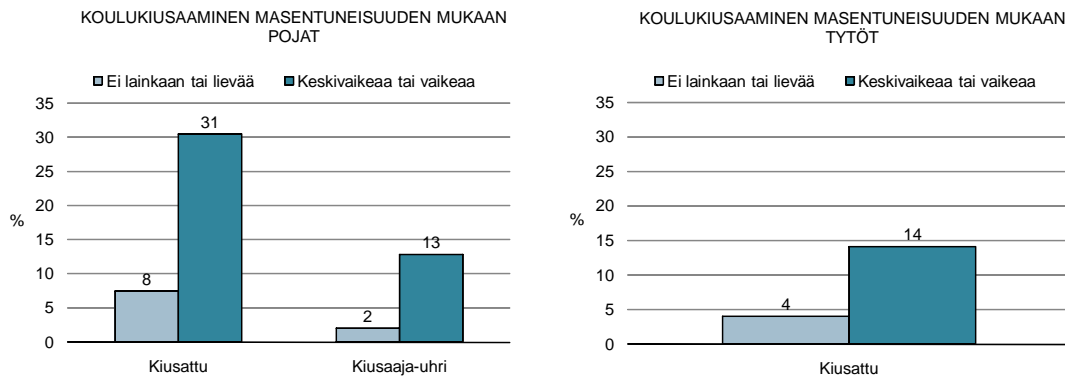


KUVIO 19. Koulukiusatuksi joutuminen koulutapaturmien mukaan. Luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien tytöistä vuosina 2006/2007.

Terveysten liittyvät riskitekijät

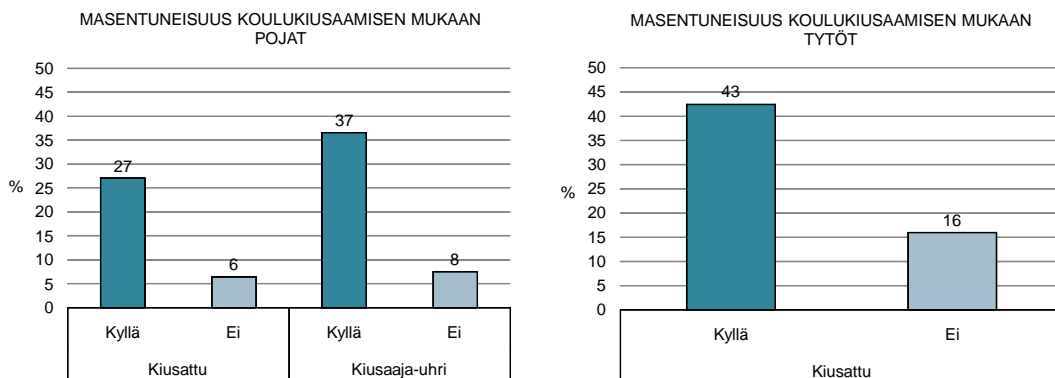
Koulukiusaamisen ja terveyden välisiä yhteyksiä tarkasteltiin masentuneisuuden, usean päivittäisen oireen kokemisen ja ylipainoisuuden osalta. Nämä kaikki olivat yhteydessä koulukiusaamiseen. Seuraavassa tarkastellaan lähemmin näitä yhteyksiä.

Masentuneisuus oli yhteydessä koulukiusaamisen kohteeksi joutumiseen ja kiusaaja-uhrina olemiseen (kuvio 20; liitetaulukko 23). Niistä pojista, joilla oli keskivaikkea tai vaikeaa masentuneisuutta, 31 prosenttia ilmoitti joutuneensa kiusatuksi vähintään kerran viikossa. Muista pojista kiusatuksi joutui kahdeksan prosenttia. Masentuneista tytöistä 14 prosenttia ja muista tytöistä neljä prosenttia joutui kiusatuksi vähintään kerran viikossa. Sama yhteys oli myös kiusaaja-uhrin asemassa olevilla pojilla, mutta osuudet olivat pienemmät. Kiusaaja-uhrin asemassa olevilla tytöillä yhteys masentuneisuuteen oli heikko.



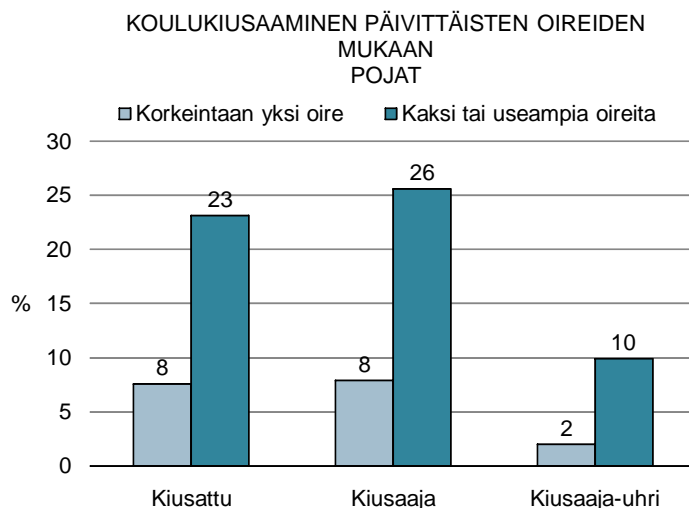
KUVIO 20. Koulukiusaaminen masentuneisuuden mukaan. Luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan vuosina 2006/2007.

Kiusaamisen ja masentuneisuuden yhteyttä kannattaa tarkastella myös toisin päin, eli kuinka monet kiusatuista tai kiusaaja-uhreista ovat masentuneita (kuvio 21). Kiusatuista pojista 27 prosentilla oli keskivaikkea tai vaikeaa masentuneisuutta. Vastaava osuus kiusaaja-uhripojista oli 37 prosenttia. Muista pojista masentuneisuutta oli alle kymmenesosalla (6–8 %). Masentuneisuus oli tytöillä yleisempää: 43 prosentilla kiusatuista tytöistä oli masentuneisuutta ja 16 prosentilla niistä, joita ei ole toistuvasti kiusattu.



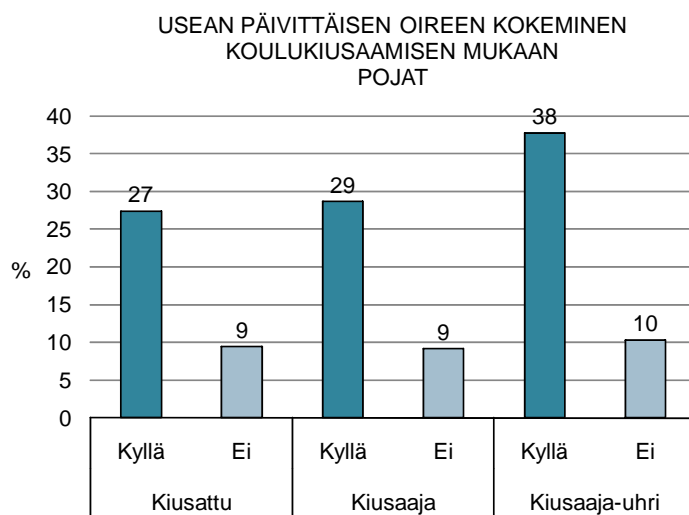
KUVIO 21. Keskivaikkea tai vaikea masentuneisuus koulukiusaamisen mukaan. Luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan vuosina 2006/2007.

Päivittäin vähintään kahta oiretta kokevista pojista 23 prosenttia joutui kiusatuksi, 26 prosenttia kiusasi muita ja kymmenen prosenttia oli kiusaaja-uhrina vähintään kerran viikossa (kuvio 22; liitetaulukko 24). Korkeintaan yhtä päivittäistä oiretta kokevista pojista kahdeksan prosenttia oli kiusattuja tai kiusaajia ja kaksi prosenttia kiusaaja-uhreja. Tyttöillä koulukiusaamisen ja päivittäisten oireiden väliset yhteydet olivat heikkoja.



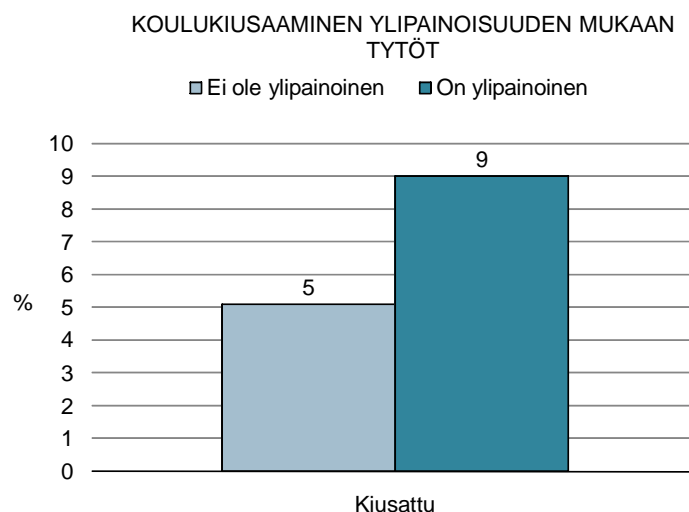
KUVIO 22. Koulukiusaaminen päivittäisten oireiden mukaan. Luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien pojista vuosina 2006/2007.

Kiusaamisen ja päivittäisten oireiden yhteyttä voidaan tarkastella myös toisin päin (kuvio 23). Kiusatuista tai kiusaavista pojista reilulla neljäsosalla (27–29 %) oli vähintään kaksi päivittäistä oiretta. Kiusaaja-uhrien asemassa olevilla pojilla oireet olivat vieläkin yleisempiä: 38 prosenttia koki päivittäin vähintään kahta oiretta. Sen sijaan niistä pojista, jotka eivät olleet osallisina kiusaamisessa, useita päivittäisiä oireita oli joka kymmenennellä.



KUVIO 23. Päivittäin vähintään kahden oireen kokeminen koulukiusaamisen mukaan. Luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien pojista vuosina 2006/2007.

Tytöillä ylipainoisuus ja koulukiusatuksi joutuminen olivat yhteydessä toisiinsa (kuvio 24; liitetaulukko 25). Ylipainoisista tytöistä yhdeksän prosenttia ilmoitti joutuneensa kiusatuksi vähintään kerran viikossa, kun vastaava osuus muista tytöistä oli viisi prosenttia. Pojilla ylipainoisuuden ja kiusatuksi joutumisen yhteys oli heikko.

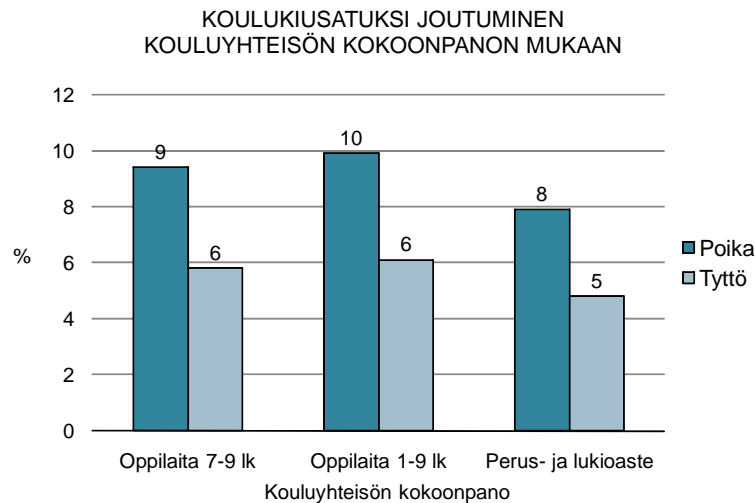


KUVIO 24. Koulukiusatuksi joutuminen ylipainoisuuden mukaan. Luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien tytöistä vuosina 2006/2007.

Kunnan ja koulun koon sekä koulu yhteisön kokoonpanon vaikutus koulukiusaamiseen

Koulu yhteisön kokoonpano ja koulukiusaaminen

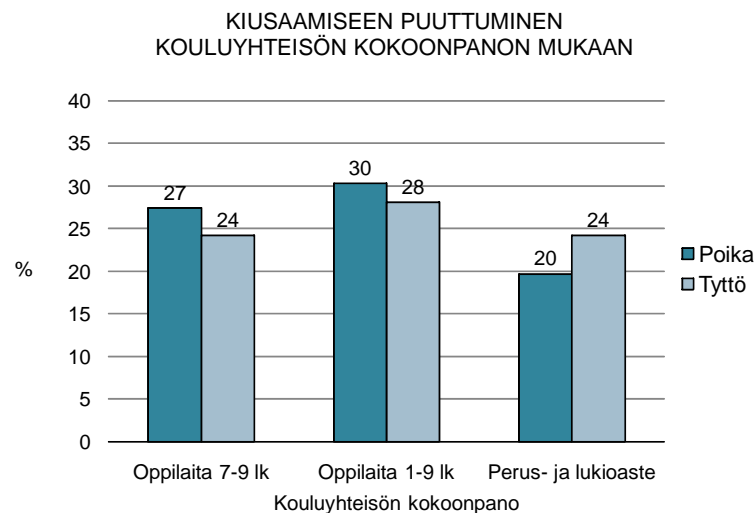
Koulukiusaamista ja siihen puuttumista tarkasteltiin erikseen yläkouluissa (7.–9. luokat), yhtenäisissä peruskouluissa (1.–9. luokat) ja kouluissa, joissa on oppilaita perus- ja lukioasteelta. Harvinaisinta koulukiusatuksi joutuminen oli kouluissa, joissa oli myös lukiolaisia (kuvio 25; liitetaulukko 26). Näissä kouluissa kahdeksaa prosenttia kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisista pojista ja viittä prosenttia tytöistä kiusattiin vähintään kerran viikossa. Yläkouluissa kiusattuja poikia oli yhdeksän prosenttia ja yhtenäisissä peruskouluissa kymmenen prosenttia. Kiusattujen tyttöjen osuus oli yläkouluissa ja yhtenäiskouluissa yhtä suuri – kuusi prosenttia.



KUVIO 25. Vähintään kerran viikossa koulukiusatuksi joutuminen kouluyhteisön kokoonpanon mukaan. Luokkastevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaita sukupuolen mukaan vuosina 2006/2007.

Muita oppilaita kiusaavien poikien osuus oli kymmenen prosenttia kaikissa kouluyhteisön kokoonpanoissa (liitetaulukko 26). Perus- ja lukioasteen oppilaita sisältävissä kouluissa kaksi prosenttia tytöistä oli kiusaajia ja muissa kouluissa kolme prosenttia.

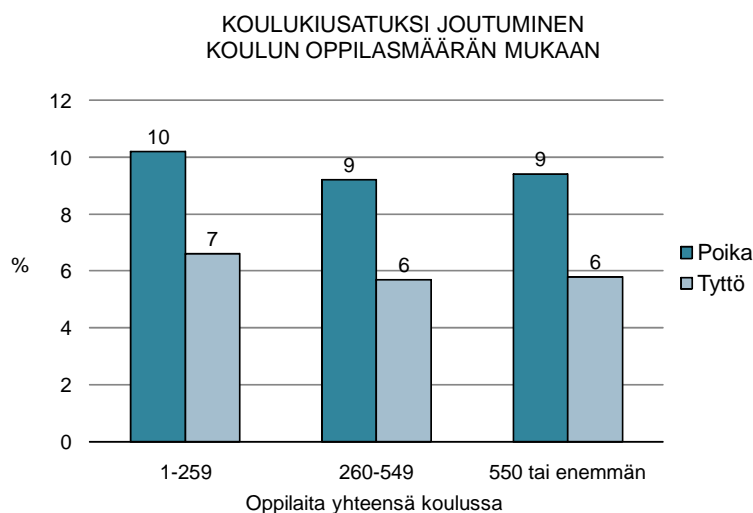
Kiusaamiseen puuttuminen oli yleisintä yhtenäisissä peruskouluissa (kuvio 26; liitetaulukko 26). Niissä 30 prosenttia kiusatuista tai kiusaavista pojista ja 28 prosenttia tytöistä ilmoitti, että koulun aikuiset ovat puuttuneet kiusaamiseen. Poikien ilmoituksen mukaan kiusaamisen puuttuminen oli harvinaisinta (20 %) niissä kouluissa, joissa oli myös lukiolaisia. Tytöt ilmoittivat perus- ja lukioasteen sisältävissä kouluissa saman verran (24 %) kiusaamiseen puuttumista kuin yläkouluissa.



KUVIO 26. Koulukiusaamiseen puuttuminen lukuvuoden aikana kouluyhteisön kokoonpanon mukaan. Luokkastevakioidut prosenttiosuudet lukukauden aikana vähintään kerran viikossa kiusatuista tai kiusaavista peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaita sukupuolen mukaan vuonna 2007.

Koulun koko ja koulukiusaaminen

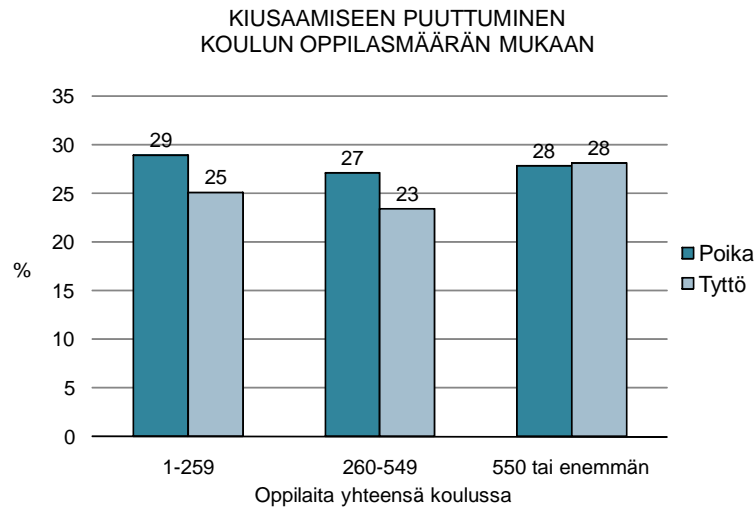
Koulut jaettiin oppilasmäärän mukaan viiteen yhtä suureen luokkaan, joista kolme keskimmäistä yhdistettiin. Pienimmissä koulussa oli alle 260 oppilasta, keskikokoisissa koulussa 260–549 oppilasta ja suurissa kouluissa vähintään 550 oppilasta. Pienissä kouluissa kymmenen prosenttia kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisista pojista ja seitsemän prosenttia tytöistä joutui kiusatuksi vähintään kerran viikossa (kuvio 27; liitetaulukko 28). Keskikokoisissa ja suurissa kouluissa näin usein kiusattiin yhdeksää prosenttia pojista ja kuutta prosenttia tytöistä.



KUVIO 27. Vähintään kerran viikossa koulukiusatuksi joutuminen koulun oppilasmäärän mukaan. Luokkastevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilasta sukupuolen mukaan vuosina 2006/2007.

Muiden oppilaiden kiusaamiseen osallistuvia poikia oli pienissä kouluissa 11 prosenttia ja muissa kouluissa kymmenen prosenttia (liitetaulukko 27). Kiusaavien tyttöjen osuus oli kolme prosenttia riippumatta koulun koosta.

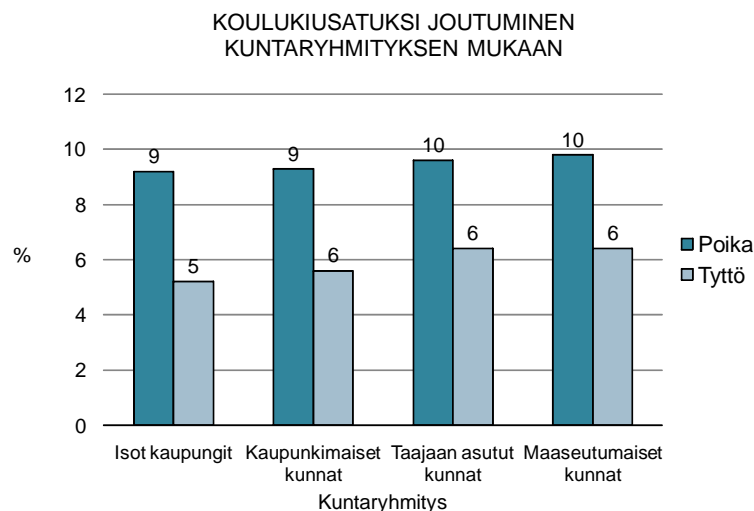
Koulukiusaamiseen puuttuminen vaihteli pojilla vain vähän koulun koon mukaan: 27 prosentista 29 prosenttiin kiusatuista tai kiusaavista pojista ilmoitti koulun aikuisten puuttuneen kiusaamiseen (kuvio 28; liitetaulukko 27). Tyttöillä vaihtelua oli enemmän. Tyttöjen kokemaan tai harjoittamaan kiusaamiseen puututtiin yleisimmin suurissa kouluissa (28 %) ja harvimminkin keskikokoisissa kouluissa (23 %).



KUVIO 28. Koulukiusaamiseen puuttuminen lukuvuoden aikana koulun oppilasmäärän mukaan. Luokka-astevakioidut prosenttiosuudet lukukauden aikana vähintään kerran viikossa kiusatuista tai kiusaavista peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan vuonna 2007.

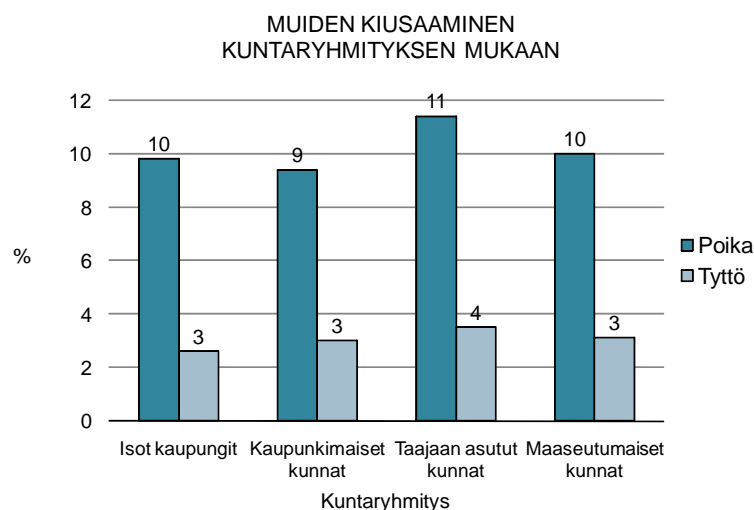
Kunnan koko ja koulukiusaaminen

Isoissa kaupungeissa ja kaupunkimaisissa kunnissa viikoittain koulukiusatuksi joutui yhdeksän prosenttia pojista (kuvio 29; liitetaulukko 28). Taajaan asutuissa ja maaseutumaisissa kunnissa vastaava osuus oli kymmenen prosenttia. Isoissa kaupungeissa viisi prosenttia tytöistä ja muissa kunnissa kuusi prosenttia tytöistä oli kiusattuja.



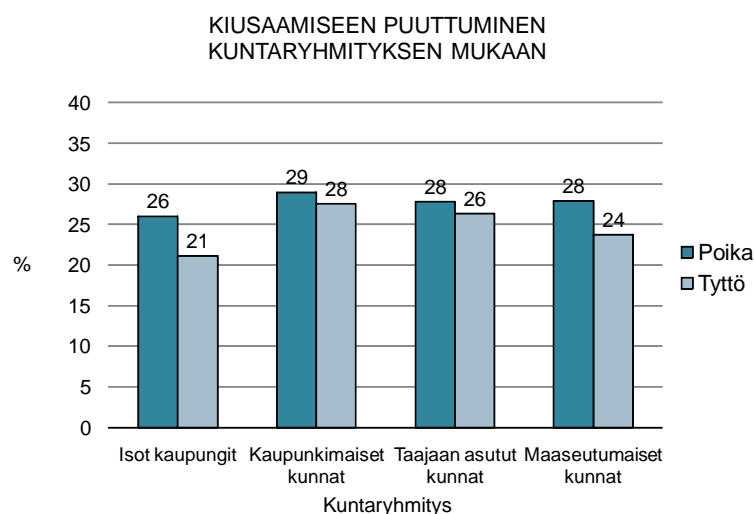
KUVIO 29. Vähintään kerran viikossa koulukiusatuksi joutuminen kuntaryhmytyksen mukaan. Luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan vuosina 2006/2007.

Kiusaajien osuus vaihteli kuntaryhmytyksen mukaan pojilla yhdeksästä prosentista yhteentoista prosenttiin ja tytöillä kolmesta neljään prosenttiin (kuvio 30; liitetaulukko 28). Muiden oppilaiden kiusaaminen ei ollut suoraan yhteydessä kunnan kokoon, vaan se oli yleisintä taajaan asutuissa kunnissa.



KUVIO 30. Vähintään kerran viikossa muiden oppilaiden kiusaamiseen koulussa osallistuminen kuntaryhmityksen mukaan. Luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan vuosina 2006/2007.

Koulukiusaamiseen puututtiin harvimminkin isoissa kaupungeissa (kuvio 31; liitetaulukko 28). Niissä 26 prosenttia kiusatuista tai kiusaavista pojista ilmoitti, että kiusaamiseen on puututtu koulun aikuisten toimesta. Vastaava osuus tytöistä oli 21 prosenttia. Eniten kiusaamiseen puuttumista oli kaupunkimaisissa kunnissa, joissa pojista 29 prosenttia ja tytöistä 28 prosenttia ilmoitti, että kiusaamiseen on puututtu.



KUVIO 31. Koulukiusaamiseen puuttuminen lukuvuoden aikana kuntaryhmityksen mukaan. Luokka-astevakioidut prosenttiosuudet lukukauden aikana vähintään kerran viikossa kiusatuista tai kiusaavista peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan vuonna 2007.

Koulukiusaamisen yleisyydessä näytti olevan pieniä eroja, kun tarkasteltiin kouluyhteisön kokoonpanoa, koulun kokoa ja kunnan kokoa yksitellen kiusaamisen ja kiusatuksi joutumisen kanssa. Mutta kun tarkasteltiin kiusaamista yhdessä muiden kotiin ja ystäviin, kouluoloihin ja terveyteen liittyviä tekijöiden kanssa, kiusaamisen yhteydet kouluyhteisön kokoonpanoon, koulun kokoon ja kunnan kokoon hävisivät. Tämä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi pienissä kouluissa on jokin muu ominaisuus kuin koulun koko, joka vaikuttaa kiusatuksi joutumista lisäävästi.

Pohdinta

Koulukiusaamisen yleisyys

Tässä tutkimuksessa selvitettiin koulukiusaamisen yleisyyttä ja kiusaamiseen puuttumista sekä koulukiusaamisessa 2000-luvulla tapahtuneita muutoksia peruskoulun yläluokilla. Lisäksi selvitettiin koulukiusaamisen riskitekijöitä logististen regressioanalyysien ja ristiintaulukointien avulla. Tutkimuksessa käytettiin Stakesin Kouluterveyskyselyn aineistoa. Kouluterveyskysely kerätään vuorovuosin eri puolella Suomea lähes kaikissa peruskoulun yläluokkien opetusta järjestävissä kouluissa. Kun yhdistetään kahden peräkkäisen vuoden aineisto, saadaan koko maata koskevaa tietoa. Vuosien 2006 ja 2007 yhdistetty aineisto kattaa 82 prosenttia kaikista peruskoulun kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisista koko Suomessa. Kattavuutta voidaan pitää erinomaisena. Muutoksia tarkasteltaessa vertailukelpoisuutta pyrittiin lisäämään niin, että mukaan otettiin vain ne koulut, joista on tietoa kaikilta kyselyvuosilta. Tämän aineiston kattavuus oli eri vuosina 64–67 prosenttia, mitä voidaan pitää seuranta-aineistolle hyvänä. Muutoksia tarkasteltiin myös erikseen parillisilta ja parittomilta vuosilta.

Kouluterveyskyselyn mukaan enemmistö peruskoulun kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisista ei ollut osallisena koulukiusaamisessa; he eivät osallistuneet muiden oppilaiden kiusaamiseen eivätkä itse joutuneet kiusatuksi koulussa. Noin joka kolmas oppilas joutui kiusatuksi lukukauden aikana ja neljä kymmenestä oppilaasta osallistui muiden oppilaiden kiusaamiseen. Toistuvasti eli vähintään kerran viikossa kiusatuksi joutui kahdeksan prosenttia ja muita oppilaita kiusasi seitsemän prosenttia kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisista. Kiusattujen osuus vaihteli maakunnittain seitsemästä yhdeksään prosenttiin ja kiusaajien osuus kuudesta kahdeksan prosenttiin.

Kouluterveyskyselyn mukaan kiusattuja oli hieman enemmän kahdeksannella kuin yhdeksännellä luokalla, mutta kiusaajia oli molemmilla luokilla yhtä paljon. Myös alakoulussa kiusatuksi joutumisen on todettu olevan yleisempää nuorempien oppilaiden keskuudessa, kun taas muita kiusaavien osuus pysyy samana luokka-asteelta toiselle (Kärnä 2007).

Kiusattujen osuus kasvoi peruskoulun yläluokilla seitsemästä kahdeksaan prosenttiin 2000-luvulla. Kasvua oli erityisesti pojilla parittomien vuosien aineistossa eli Länsi-Suomen ja Oulun lääneissä sekä Ahvenanmaalla, missä kiusattujen poikien osuus kasvoi kuudessa vuodessa kahdella prosenttiyksiköllä. Koulukiusattujen osuus ei vähentynyt yhdessäkään maakunnassa. Kiusaajien ja kiusaaja-uhrien osuuksissa ei tapahtunut merkittävää muutosta kuuden vuoden aikana. Jos kuitenkin tarkastellaan erikseen parillisia ja parittomia vuosia, muiden oppilaiden kiusaaminen yleistyi vuonna 2007. Yleistymistä oli erityisesti pojilla mutta hieman myös tytöillä.

Poikien ja tyttöjen kiusaamiskokemuksissa oli selvä ero. Joka kymmenes kahdeksannen tai yhdeksannen luokan poika kiusasi tai joutui kiusatuksi vähintään kerran viikossa. Tytöistä kiusattuja oli noin joka kahdeskymmenes ja kiusaajia pari–kolme prosenttia. Salmivallin (1999) mukaan kiusatuksi joutuminen on pysyvää sekä pojilla että tytöillä, mutta muiden kiusaaminen vain pojilla. KiVa-koulu -hankkeen kyselyssä alakoulussa reilu neljäsosa kiusatuista on kokenut kiusaamista ainakin vuoden ajan (Kärnä 2007).

Kouluterveyskyselyssä kolme prosenttia pojista ja prosentti tytöistä oli kiusaaja-uhreja eli he sekä osallistuiivat muiden kiusaamiseen että joutuivat itse kiusatuksi. Kahdeksannen ja yhdeksannen luokan välillä ei ollut eroa. Myös aiempien tutkimusten mukaan kiusaaja-

uhreja on vähän ja he ovat useammin poikia. Toisin kuin Kouluterveyskyselyssä kiusaaja-uhrien osuuden on todettu vähenevän ylemmillä luokilla. Kiusatuista 10–20 prosenttia oli kiusaaja-uhreja ja kiusaajista 30–50 prosenttia, osuus vaihtelee luokka-asteittain. (Solberg ym. 2007.)

Sen lisäksi, että sukupuolten välillä on eroja kiusaamisen yleisyydessä, Salmivallin (1999) mukaan pojilla ja tytöillä on erilaiset roolit kiusaamisessa. Pojat toimivat tyttöjä useammin kiusaajan apureina ja vahvistajina, sen sijaan tytöille puolustajan ja ulkopuolisen roolit olivat tavallisempia. Kiusaajatytöt ja kiusatut tytöt voivat kuulua samoihin pienryhmiin, sen sijaan pojilla tämä on hyvin harvinaista. Salmivallin selittää eroa sillä, että tytöille edes johonkin ryhmään kuuluminen tärkeämpää kuin pojille, vaikka ryhmässä kokisikin kiusaamista. Sen sijaan poikaporukoissa aggressiiviset yhdessäolon muodot ovat tavallisempia ja hyväksytympiä. (Salmivalli 1999.)

Alakoulussa yleisin kiusaamisen muoto on nimittely ja naurunalaiseksi tekeminen, seuraavaksi yleisintä on huomiotta jättäminen ja porukan ulkopuolelle sulkeminen sekä seksuaaliset nimitykset ja eleet. Lyöminen, potkiminen ja töniminen ovat lähes yhtä yleisiä kuin juorujen levittäminen. (Kärnä 2007; ks. myös Salmivalli 1999.) Tyttöjen kohdalla kiusaaminen on useammin juoruilua ja manipulointia, sen sijaan töniminen, tavaroiden ottaminen, lyöminen ja potkiminen ovat tyypillisempiä pojille (Salmivalli 1999).

Matkapuhelimien, sähköpostin ja Internetin käytön yleistymisen on mahdollistanut myös uudentyypisiä kiusaamisen muotoja. Yhdysvalloissa joka kymmenes nuori on joutunut kiusatuksi sähköpostitse, Internetissä tai kännykällä ainakin kerran viime kuukausien aikana. Yleisintä on kiusaaminen messengerissa tai chatissa ja sähköpostilla. Lähes puolet kiusatuista ei tiedä kiusaajansa henkilöllisyyttä. Perinteisestä koulukiusaamisesta poiketen virtuaalikiusaaminen on yhtä yleistä pojilla ja tytöillä. (Kowalski, & Limber 2007; Williams & Guerra 2007.)

Koulukiusaamiseen liittyvät tekijät

Tässä tutkimuksessa kartoitettiin kotiin ja ystäviin, kouluoloihin ja terveyteen liittyviä koulukiusaamisen riskitekijöitä. Kaikista osa-alueista löytyi yhteyksiä koulukiusaamiseen. Kouluterveyskyselyn mukaan koulun huono työilmapiiri ja masentuneisuus olivat voimakkaimmin yhteydessä kiusatuksi joutumiseen. Muiden oppilaiden kiusaamiseen olivat voimakkaimmin yhteydessä koulun omaisuuden turmeleminen, koulun huono työilmapiiri ja vaikeudet opiskelussa. Kiusaaja-uhreilla koulun työilmapiirin ja koulun omaisuuden turmelemisen lisäksi ruumiillisen kurituksen saaminen vanhemmilta oli vahvassa yhteydessä kiusaamiseen.

Ruumiillisella kurituksella olikin kotiin ja ystäviin liittyvistä tekijöistä voimakkain yhteys koulukiusaamiseen. Kiusaaja-uhrien lisäksi se oli yhteydessä kiusaamisen kiusaajilla ja kiusatuilla. Ruumiillista kuritusta saaneilla oli puolitoistakertainen todennäköisyys kiusata muita tai joutua itse kiusatuksi kuin niillä, joita vanhemmat eivät ole kurittaneet. Aiemmissä tutkimuksissa onkin saatu viitteitä sitä, että vanhempien kasvatuskäytännöt saattavat olla yhteydessä lapsen käyttäytymiseen niin, että aggressiivisessa ilmapiirissä lapsi oppii aggressiiviseksi (Bowers ym. 1992, 1994 Salmivallin 1999 mukaan). Sen sijaan ruumiillisen kurituksen ja kiusatuksi joutumisen välistä yhteyttä täytyisi tutkia tarkemmin. Muista kotiin ja ystäviin liittyvistä tekijöistä läheisten ystävien puuttuminen lisäsi pojilla kiusatuksi joutumisen todennäköisyyttä. Läheisten ystävien puuttuminen on myös aiemmin todettu olevan yhteydessä koulukiusaamiseen (Luopa ym. 2006).

Kaikki tutkitut terveyteen liittyvät muuttujat olivat yhteydessä koulukiusaamiseen. Masentuneisuus oli Kouluterveyskyselyn mukaan yhteydessä erityisesti kiusatuksi joutumiseen, mutta myös kiusaaja-uhrina olemiseen. Usean psykosomaattisen oireen kokeminen oli pojilla yhteydessä koulukiusaamiseen niin kiusatuilla, kiusaajilla kuin kiusaaja-uhreillakin. Lisäksi ylipainoiset tytöt olivat noin puolitoista kertaa toden-

näköisemmin kiusattuja kuin normaali- tai alipainoiset tytöt. Koulukiusaamisen yhteyttä terveyteen on tutkittu Suomessa aikaisemminkin. Masentuneisuuden on todettu olevan voimakkaasti yhteydessä kiusatuksi joutumiseen. Masentuneisuuden lisäksi koulu- kiusaamisen on havaittu olevan yhteydessä itsetuhoajatuksiin ja sosiaaliseen ahdistuneisuuteen. Ne ovat yhtä yleisiä kiusaajilla ja kiusatuilla, mutta eniten masentuneisuutta, ahdistuneisuutta ja psykosomaattisia oireita oli kiusaaja-uhreilla. Itsetuhoajatukset olivat yleisimpiä kiusaajilla. Tytöillä syömishäiriöt olivat yhteydessä kaikkiin kiusaamiseen liittyviin rooleihin ja pojilla kiusaaja-uhrina olemiseen. (Fröjd ym. 2004; Kaltiala-Heino ym. 1998; Kaltiala-Heino ym. 2000; Luopa ym. 2006.)

Kaltiala-Heinon ja kumppaneiden (1998) mukaan kiusaamisen uhriksi joutuminen voi aiheuttaa masentuneisuutta, mutta on mahdollista, että masentuneet joutuvat muita helpommin kiusatuksi. Kiusaajien kohdalla syys-seuraussuhde on selvempi eli kiusaajien paha olo ilmenee häiriökäyttäytymisenä (Kaltiala-Heino ym. 1998). Souranderin tutkimusryhmä (2007) on tutkinut koulukiusaamisen osapuolten kokemia ongelmia silloin, kun heistä on kasvanut täysi-ikäisiä miehiä. Kiusaajana toimiminen koulu-uran alussa ennusti pojilla epäsosiaalista persoonallisuutta varhaisaikuisuudessa, kiusattuna oleminen ahdistuneisuutta ja kiusaaja-uhrina oleminen molempia. Jos kiusaaminen havaittaisiin alaluokilla, voitaisiin tunnistaa ne pojat, joilla on riski mielenterveyshäiriöihin. (Sourander ym. 2007.)

Monet kouluoloihin liittyvät tekijät olivat Kouluterveyskyselyn mukaan yhteydessä kiusaamiseen. Koulun huono työilmapiiri oli voimakkaasti yhteydessä kiusatuksi joutumiseen ja kiusaaja-uhrina olemiseen, mutta myös yhteys muiden kiusaamiseen oli selkeä. Myös Helsingissä koulun huono työilmapiiri todettiin voimakkaaksi kiusatuksi joutumisen riskitekijäksi (Luopa ym. 2006). Kiusattujen kohdalla on ymmärrettävää, etteivät he kiusaamisen takia pidä koulun työilmapiiriä hyvänä. Kiusaajien kohdalla huono työilmapiiri on ehkä yksi tekijä, joka mahdollistaa kiusaamisen. Hamaruksen (2006) mukaan kiusaavaa yhteisöä leimaa pelko, kun oppilaat pelkäävät kiusatuksi joutumista ja samalla tukevat kiusaamisen jatkumista.

Koulukiusaamisen uhrit ovat kouluyhteisössä sosiaalisesti syrjittyjä, kun taas kiusaajat ovat luokkatoverien arvostamia. Eniten ongelmia käytöksessä, koulunkäynnissä ja kaverisuhteissa on kiusaaja-uhreilla. (Juvonen ym. 2003; ks. myös Salmivalli 1999.) Kouluterveyskyselyn mukaan kiusaajat vahingoittivat muita yleisemmin koulun omaisuutta ja heillä oli todennäköisemmin vaikeuksia opiskelussa. Koulun omaisuuden vahingoittaminen oli tyypillistä myös kiusaaja-uhreille. Aikaisempien tutkimusten mukaan kiusaaja-uhrien kouluun sitoutuminen on heikkoa ja he kokevat, että opettajilla on vähän odotuksia heidän käytöksensä suhteen. Sen sijaan oppilaat, joita kiusataan vähiten tai jotka kiusaavat vähiten, ovat voimakkaimmin sitoutuneita kouluyhteisöön. He näkevät kouluyhteisön kannustavana, välittävänä ja yhteisöllisiä arvoja ja hyvää käyttäytymistä edistävänä. Kiusattujen, kiusaajien ja kiusaaja-uhrien kouluyhteisöön kuulumisen tunnetta pitäisi lisätä kehittämällä oppilaiden taitoja ja mahdollisuuksia menestyä opinnoissa ja sosiaalisissa suhteissa. (Cunningham 2007; ks. myös Salmivalli 1999.)

Yleisesti ajatellaan, että kiusaamista on vähemmän maaseutukouluissa ja pienissä kouluissa. Kun yläkoulujen rehtoreilta kysyttiin arviota koulukiusaamisen yleisyydestä heidän koulussaan, kiusaaminen arvioitiinkin harvinaisemmaksi maaseutumaisissa kunnissa ja pienissä kouluissa (Salmivalli & Poskiparta 2007). Aikaisemmissa tutkimuksissa koulun koolla ja sillä, sijaitseeko koulu kaupungissa tai maaseudulla ei ole todettu olevan merkitsevää vaikutusta kiusaamiseen yleisyyteen (Lagerspetz ym. 1982 ja Olweus 1992 Salmivallin 1999 mukaan). Myöskään Kouluterveyskyselyn tulosten mukaan kiusaaminen ei ollut pienessä koulussa tai maaseutukoulussa harvinaisempaa kuin muissa kouluissa. Koulun ja kunnan koon lisäksi Kouluterveyskyselyssä tarkasteltiin kouluyhteisön kokonanon yhteyttä koulukiusaamiseen. Yläkouluikäiset näyttivät joutuvan kiusatuksi hieman harvemmin kouluyhteisöissä, joissa oli myös lukiolaisia. Kun otettiin huomioon muut kotiin ja ystäviin, kouluoloihin ja terveyteen liittyvät muuttajat, ristiintaulukoinneissa nähtävissä olevat erot kuitenkin hävisivät.

Kiusaamiseen puuttuminen

Kiusatut ja kiusaajat oireilivat tämän tutkimuksen mukaan eri tavoin: kärjistetysti sanoen kiusatut masentuneisuudella, kiusaajat häiriökäyttäytymisellä ja kiusaaja-uhrin molemmilla tavoilla. Koulukiusaamiseen puuttuminen onkin tärkeää esimerkiksi juuri masentuneisuuden ehkäisemiseksi (Kaltiala-Heino ym. 1998). Koska joillain nuorilla paha olo tulee esiin kiusaamisena, kiusattujen lisäksi myös kiusaajat tarvitsevat apua. Erityisen pikaista puuttumista tarvitsevat kuitenkin kiusaaja-uhrin asemassa olevat nuoret. (Fröjd ym. 2004).

Yläkoulujen rehtorit ilmoittavat selvästi vähemmän kiusaamista kuin oppilaat. Rehtoreista enemmistö arvioi kiusattuja olevan korkeintaan pari prosenttia, kun Kouluterveyskyselyn mukaan heitä on keskimäärin noin kahdeksan prosenttia (Salmivalli & Poskiparta 2007). Mannerheimin lastensuojeluliiton (2007) Internet-kyselyssä myös opettajat ilmoittivat vähemmän koulukiusaamista kuin oppilaat. Kaksi kolmesta opettajasta ilmoittikin, ettei kiusaamista ole helppo havaita (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2007). Tyttöjen harjoittama epäsuora kiusaaminen on vaikeampi havaita kuin pojille tyypillisempi suora kiusaaminen (Salmivalli 1999). Kouluterveyskyselyn tulokset kiusaamiseen puuttumisesta vahvistavat tämän, koska tytöt ilmoittivat poikia harvemmin, että kiusaamiseen on puututtu.

Kouluterveyskyselyn mukaan lähes joka kolmas kiusattu tai kiusaava poika ja lähes joka neljäs tyttö ilmoitti, että koulukiusaamiseen on puututtu koulun aikuisten toimesta. Puuttuminen oli yleisempää kahdeksannella luokalla. Kiusaamiseen puututtiin yleisemmin yhtenäisissä peruskouluissa ja harvimminkin lukioluokkia sisältävissä kouluyhteisöissä sekä isoissa kaupungeissa.

Oppilaat kokevat syyllisyyttä siitä, etteivät itse puutu kiusaamiseen ja kokevat ulkopuolisten puuttumisen kiusaamiseen usein helpottavana (Hamarus 2006). Kiusaamistapauksessa oppilaat kääntyisivät mieluummin opettajan kuin vanhempien puoleen. Enemmistö oppilaista ilmoitti kertovansa kiusaamisesta. Kertomista kuitenkin estää pelko siitä, että oma tilanne pahenee. Joka seitsemäs oppilas kertoikin kiusaamisesta kertomisen vaikeuttaneen omaa tilannetta ja lähes puolet oppilaista on sitä mieltä, ettei kiusattu saa apua. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2007.) Kiusaamiseen puuttuminen oli rehtoreiden mukaan tavallisimmin keskustelua kiusaamiseen osallistuvien oppilaiden kanssa yksitellen, mutta enemmistössä kouluista kiusaamisesta ilmoitetaan aina vanhemmille (Salmivalli & Poskiparta 2007).

Vuonna 2003 perusopetuslakiin lisättiin velvoite tehdä kouluissa suunnitelma kiusaamisen ehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi. Neljä vuotta lainsäädännön voimaantulemisesta tilanne oli yläkoulun rehtoreiden mukaan se, että kolmessa neljästä yläkoulusta oli lain tarkoittama kirjattu toimintamalli kiusaamisen ennaltaehkäisemiseksi ja hieman useammassa kouluissa toimintamalli kiusaamistapauksiin puuttumiseen. Mallien tekeminen oli harvinaisinta maaseutumaisissa kunnissa. (Salmivalli & Poskiparta 2007.)

Muutaman vuoden sisällä koulut saavat käyttöönsä KiVa koulu -hankkeessa kehitettyjä ja testattuja työkaluja ja materiaalia kiusaamisen vähentämiseksi. Kuitenkin jo ennen niiden valmistumista täytyisi jokaisessa koulussa löytyä aikaa ja resursseja laatia koululakien edellyttämät toimintamallit kiusaamisen ehkäisemiseksi ja kiusaamistapauksiin puuttumiseksi – riippumatta koulun tai kunnan koosta. Koska koulun aikuisten ja oppilaiden käsitykset kiusaamisen yleisyydestä poikkeavat toisistaan, opettajat tarvitsisivat lisää keinoja koulukiusaamisen havaitsemiseen. Kiusaamisen yleisyyttä pitäisikin selvittää systemaattisesti kaikissa kouluissa. Koulun huono työilmapiiri, koulun omaisuuden turmeleminen ja opiskeluun liittyvät vaikeudet voivat olla merkkejä kiusaamisen esiintymisestä ja niihin puuttuminen voi auttaa vähentämään koulukiusaamista.

Oppilaiden kiusaamiskokemuksista olisi hyvä kysellä kouluterveydenhuollossa esimerkiksi terveystarkastusten yhteydessä (Fröjd ym. 2004; Kouluterveydenhuolto 2002).

Kouluterveyskyselyn mukaan mahdollisuus kiusaamisen esiintymiseen tulisi kartoittaa varsinkin paljon oirehtivilla, masentuneilla ja ylipainoisilla oppilailla sekä niillä oppilailla, jotka tulevat vastaanotolle koulutapaturman takia. Kiusaamisen ehkäisyssä olisi kuitenkin tärkeää kiinnittää huomiota yksilöllisten tekijöiden ohella huomiota niihin ryhmään liittyviin tekijöihin, jotka edesauttavat ja ylläpitävät kiusaamista (Hamarus 2006; Juvonen ym. 2003; Salmivalli 1999). Myös kouluterveydenhuollon oppaassa korostetaan, että kiusaamisen ehkäisy on koko kouluyhteisön asia. Kiusaamista sivusta seuraaviin oppilaisiin vaikuttaminen on yhtä lailla tärkeää, koska heidän toimintansa vaikuttaa siihen, jatkuuko kiusaaminen. (Kouluterveydenhuolto 2002.)

Koska useat tekijät niin kotiin, ystäviin, kouluoloihin kuin terveyteenkin liittyen olivat yhteydessä koulukiusaamiseen, sen ehkäisy ei ole vain koulun sisäinen asia. Koulukiusaamisen ehkäisy vaatii pitkäjänteistä työtä ja tiivistä yhteistyötä koulun, kouluterveydenhuollon ja kodin välillä. Vanhemmille tulisi tiedottaa kiusaamiseen yhteydessä olevista tekijöistä ja koulun toimintamalleista kiusaamiseen puuttumiseksi.

- Koulukiusaaminen oli yleisempää pojilla. Kymmenen prosenttia pojista ja kuusi prosenttia tytöistä joutui toistuvasti kiusatuksi. Muiden kiusaaminen oli pojilla yhtä yleistä ja tytöillä puolet harvinaisempaa kuin kiusatuksi joutuminen. Kiusaaja-uhreja oli pojista kolme ja tytöistä yksi prosentti. *Erytyisesti poikien kokemaa ja harjoittama koulukiusaaminen vaatii aiempaa tehokkaampaa ja varhaisempaa puuttumista.*
- Koulukiusaaminen ei ollut harvinaisempaa pienissä kouluissa eikä maalaiskouluissa. *Kiusaamisongelma koskettaa kaikkia kouluja riippumatta koulun koosta tai sijaintikunnasta.*
- Kiusattujen osuus on kasvussa, mutta kiusaajien ja kiusaaja-uhrien ei. Kiusatuksi joutuminen lisääntyi erityisesti Länsi-Suomessa eikä vähentynyt missään maakunnassa. *Kiusaamisen vähentäminen vaatii toimenpiteitä joka puolella Suomea.*
- Neljäsosa kiusatuista ilmoitti kiusaamiseen puututun koulussa, kiusaaja-uhrit olivat huonoimmassa asemassa. *Koska koulun aikuisten ja oppilaiden käsitykset kiusaamisen yleisyydestä poikkeavat toisistaan, opettajat tarvitsevat lisää keinoja koulukiusaamisen havaitsemiseen. Kiusaamisen yleisyyden selvittämistä kouluissa on systematisoitava.*
- Koulukiusaaminen oli yhteydessä niin kotiin ja ystäviin, kouluoloihin kuin terveyteenkin. *Kouluilla on oltava selkeät suunnitelmat kiusaamisen ehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi. Koulukiusaamisen yhteys huonoon työilmapiiriin, koulun omaisuuden turmelemiseen ja vaikeuksiin opiskelussa on syytä ottaa huomioon kiusaamisen ehkäisemiseksi. Kouluterveydenhuollossa tulee kartoittaa mahdollisuus kiusaamisen esiintymiseen paljon oirehtivilla, masentuneilla ja ylipainoisilla oppilailla. Kiusaamisen ehkäisyssä on vahvistettava yhteistyötä vanhempien kanssa tiedottamalla vanhemmille kiusaamiseen yhteydessä olevaista tekijöistä ja koulun toimintamalleista kiusaamiseen ehkäisemiseksi.*

Lähteet

- Cunningham, Nancy: Level of Bonding to School and Perception of the School Environment by Bullies, Victims, and Bully Victims. *The Journal of Early Adolescence* 27(2007): 4, 457–478.
- Fröjd, Sari & Charpentier, Pia & Luukkaala, Tiina & Peterson, Arthur & Ranta, Klaus & Ritakallio, Minna & Von der Pahlen, Bettina & Marttunen, Mauri & Kaltiala-Heino, Riittakerttu: 9-luokkalaisten mielenterveys Tampereella ja Vantaalla, peruseräraportti. Pirkanmaan sairaanhoitopiirin julkaisuja 7/2004. Tampere: Pirkanmaan sairaanhoitopiiri, 2004.
- Hamarus, Päivi: Koulukiusaaminen ilmiönä. Yläkoulun oppilaiden kokemuksia kiusaamisesta. *Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research* 2008. Jyväskylä: University of Jyväskylä, 2006.
- Juvonen, Jaana & Graham, Sandra & Schuster, Mark: Bullying among young adolescents: The strong, the weak, and the troubled. *Pediatrics* 112 (2003): 6, 1231–1237.
- Kaltiala-Heino, Riittakerttu & Rimpelä, Matti & Rantanen, Päivi & Rimpelä, Arja: Koulukiusaaminen, masentuneisuus ja itsetuhoajatukset. *Suomen Lääkärilehti* 53 (1998): 24, 2543–2549.
- Kaltiala-Heino, Riittakerttu & Rimpelä, Matti & Rantanen, Päivi & Rimpelä, Arja: Bullying at school - an indicator of adolescents at risk for mental disorders. *Journal of Adolescence* 23 (2000): 6, 661–674.
- Kouluterveydenhuollon laatusuositus. Oppaita 2004:8. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö ja Suomen Kuntaliitto, 2004.
- Kouluterveydenhuollon opas 2002. Opas kouluterveydenhuollolle, peruskouluille ja kunnille. Oppaita 51. Helsinki: Stakes ja Sosiaali- ja terveysministeriö, 2002.
- Kowalski, Robin & Limber, Susan: Electronic bullying among middle school students. *Journal of Adolescent Health* 41 (2007): 6, Supplement 1, S22–S30.
- Kärnä, Antti: Koulukiusaamisen eri muotojen yleisyys alakouluissa: KiVa Koulu -hankkeen kyselyn tuloksia 3.-5. luokan osalta. 2007. Teoksessa XII Kouluterveyspäivät, 28.-29.8.2007 Jyväskylän yliopisto. Tiivistelmät ja posterit. Työpapereita 22/2007. Helsinki: Stakes, 2007.
- Luopa, Pauliina & Pietikäinen, Minna & Jokela, Jukka: Mistä tukea? Helsinkiläisnuorten masentuneisuus, koulukiusaaminen ja luvattomat poissaolot vuosina 1996–2006. Helsinki: Helsingin kaupunki, Stakes, 2006.
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto: Kiusaamiskysely 2007. Välitunnilla kiusataan. http://www.mll.fi/toiminta/nuorisotyö_ja_kouluyhteistyö/kiusaamisen_ehkaiseminen/kiusaamiskyselyiden_tuloksia/kiusaamiskysely_2007 (poimittu 5.10.2007).
- Opetusministeriö. Koulukiusaamisen vastainen KiVa koulu -ohjelma kehitetään Turun yliopistossa. Tiedotteet 30.8.2006. http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2006/8/koulukiusaamisen_vastainen_ohjelma.html?lang=fi (luettu 5.11.2007).
- Salmivalli, Christina: Koulukiusaaminen ryhmäilmiönä. Tampere: Gaudeamus, 1999.
- Salmivalli, Christina & Poskiparta, Elisa: Kiusaaminen. Teoksessa: Rimpelä, Matti & Rigoff, Anne-Marie & Kuusela, Jorma & Peltonen, Heidi (toim.): Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskouluissa – peruseräraportti kyselystä 7.–9. vuosiluokkien kouluille. Vammala, Opetushallitus, 2007, 122–131.
- Solberg, Mona & Olweus, Dan & Endresen, Inger: Bullies and victims at school: are they the same pupils? *British Journal of Educational Psychology* 77(2007): 2, 441–464.

- Sourander, Andre & Jensen, Peter & Rönning, John & Niemelä, Solja & Helenius, Hans & Sillanmäki, Lauri & Kumpulainen, Kirsti & Piha, Jorma & Tamminen, Tuula & Moilanen, Irma & Almqvist, Fredrik: What is the early adulthood outcome of boys who bully or are bullied in childhood? The Finnish "From a boy to a man" study. *Pediatrics* 120 (2007): 2, 397-404.
- Williams, Kirk & Guerra, Nancy: Prevalence and predictors of Internet bullying. *Journal of Adolescent Health* 41 (2007): 6, Supplement 1, S13–S21.

Liitteet

LIITE 1

Indikaattoreiden ja dikotomisoitujen muuttujien muodostaminen

Elinolot

Ei yhtään läheistä ystävää, %

Lyhyt kuvaus: Oppilaalla ei ole yhtään läheistä ystävää, jonka kanssa voi keskustella luottamuksellisesti omista asioista.

Indikaattorin muodostus:

93. Onko Sinulla tällä hetkellä todella läheistä ystävää, jonka kanssa voit keskustella luottamuksellisesti lähes kaikista omista asioistasi? (Pisteytys: Ei ole läheisiä ystäviä=1; On yksi läheinen ystävä, On kaksi läheistä ystävää, On useampia läheisiä ystäviä=0). *Mukaan otettiin 1 pistettä saaneet vastaajat.*

Vanhemmat eivät tunne useimpia ystäviä, %

Lyhyt kuvaus: Kumpikaan vanhemmista ei tunne useimpia oppilaan ystäviä.

Indikaattorin muodostus:

94. Tuntevatko vanhempasi useimmat ystäväsi? (Pisteytys: Molemmat tuntevat, Vain isä tuntee, Vain äiti tuntee=0; Ei kumpikaan tunne=1). *Mukaan otettiin 1 pistettä saaneet vastaajat.*

Keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa, %

Lyhyt kuvaus: Oppilas ei pysty juuri koskaan keskustelemaan vanhempiensa kanssa omista asioistaan.

Indikaattorin muodostus:

96. Pysytkö keskustelemaan vanhempiesi kanssa omista asioistasi? (Pisteytys: En juuri koskaan=1; Silloin tällöin, Melko usein, Usein=0). *Mukaan otettiin 1 pistettä saaneet vastaajat.*

HUOM! Positiiviseen tarkasteluun otettiin mukaan vaihtoehdon "usein" valinneet vastaajat.

Ruumiillista kuritusta vanhemmilta vuoden aikana, %

Lyhyt kuvaus: Vanhemmat ovat rankaiseet vuoden aikana ruumiillisella kurituksella.

Indikaattorin muodostus:

98. Oletko viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana saanut vanhemmiltasi seuraavia rangaistuksia: Ruumiillinen kuritus? (Pisteytys: Kyllä=1; Ei =0). *Mukaan otettiin 1 pistettä saaneet vastaajat.*

Äidillä korkeintaan 9 vuoden peruskoulutus, %

Lyhyt kuvaus: Korkein koulutus, jonka äiti on suorittanut, on kansakoulu, kansalaiskoulu tai peruskoulu.

Indikaattorin muodostus:

101. Mikä on korkein koulutus, minkä äitisi on suorittanut? (Pisteytys: Kansakoulu/kansalaiskoulu tai peruskoulu=1; Peruskoulu ja ammatillinen koulutus, Lukio tai lukio ja ammatillinen koulutus, Yliopisto- tai korkeakoulututkinto=0).

Mukaan otettiin 1 pistettä saaneet vastaajat.

Kouluolot

Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa, % (tieto saatavilla vuodesta 1996)

Lyhyt kuvaus: Oppilas joutunut kiusaamisen kohteeksi koulussa noin kerran viikossa tai useammin lukukauden aikana.

Indikaattorin muodostus:

14. Kuinka usein Sinua on kiusattu koulussa tämän lukukauden aikana? (Pisteytys: Useita kertoja viikossa, Noin kerran viikossa=1; Harvemmin, Ei lainkaan=0). *Mukaan otettiin 1 pistettä saaneet vastaajat.*

HUOM! Positiiviseen tarkasteluun otettiin mukaan vaihtoehdon "ei lainkaan" valinneet vastaajat.

Koulun työilmapiirissä ongelmia, %

Lyhyt kuvaus: Muodostuu neljästä opettajasuhteeseen ja luokan ilmapiiriin liittyvästä väittämästä (Opettajani odottavat minulta liikaa koulussa, Opettajat kohtelevat meitä oppilaita oikeudenmukaisesti, Luokkani oppilaat viihtyvät hyvin yhdessä, Luokassani on hyvä työrauha), kahdesta työympäristöön liittyvästä häittatekijästä (Työympäristön rauhattomuus, Kiireisyys) sekä kolmesta vuorovaikutukseen liittyvästä opiskeluvaikeuksia kartoittavasta kysymyksestä (Työskentely ryhmissä, Koulukavereiden kanssa toimeentuleminen, Opettajien kanssa toimeentuleminen).

Indikaattorin muodostus:

7. Opettajani odottavat minulta liikaa koulussa (Pisteytys: Täysin samaa mieltä=3; Samaa mieltä=2; Eri mieltä, Täysin eri mieltä=0)
7. Opettajat kohtelevat meitä oppilaita oikeudenmukaisesti (Pisteytys: Täysin samaa mieltä, Samaa mieltä=0; Eri mieltä=2; Täysin eri mieltä=3)
7. Luokkani oppilaat viihtyvät hyvin yhdessä (Pisteytys: Täysin samaa mieltä, Samaa mieltä=0; Eri mieltä=2; Täysin eri mieltä=3)
7. Luokassani on hyvä työrauha (Pisteytys: Täysin samaa mieltä, Samaa mieltä=0; Eri mieltä=2; Täysin eri mieltä=3)
8. Haittaavatko seuraavat seikat työskentelyäsi?
 - Työympäristön rauhattomuus (Pisteytys: Ei lainkaan=0; Melko vähän=1; Melko paljon=2; Erittäin paljon=3)
 - Kiireisyys (Pisteytys: Ei lainkaan=0; Melko vähän=1; Melko paljon=2; Erittäin paljon=3)
9. Miten koulunkäyntisi sujuu? Onko sinulla vaikeuksia seuraavissa asioissa?
 - Työskentely ryhmissä (Pisteytys: Ei lainkaan=0; Melko vähän=1; Melko paljon=2; Erittäin paljon=3)
 - Koulukavereiden kanssa toimeentuleminen (Pisteytys: Ei lainkaan=0; Melko vähän=1; Melko paljon=2; Erittäin paljon=3)
 - Opettajien kanssa toimeentuleminen (Pisteytys: Ei lainkaan=0; Melko vähän=1; Melko paljon=2; Erittäin paljon=3).

Mukaan otettiin 10-27 pistettä saaneet vastaajat

Ei koe tulevansa kuulluksi koulussa, %

Lyhyt kuvaus: Muodostuu kolmesta opettajien ja oppilaiden vuorovaikutusta kuvaavasta väittämästä (Opettajat rohkaisevat minua ilmaisemaan oman mielipiteeni tunnilla, Opettajat ovat kiinnostuneita siitä, mitä minulle kuuluu, Oppilaiden mielipiteet otetaan huomioon koulutyön kehittämisessä).

Indikaattorin muodostus:

7. Opettajat rohkaisevat minua ilmaisemaan oman mielipiteeni oppitunneilla (Pisteytys: Täysin samaa mieltä, Samaa mieltä=0; Eri mieltä=1; Täysin eri mieltä=2)
7. Opettajat ovat kiinnostuneita siitä, mitä minulle kuuluu (Pisteytys: Täysin samaa mieltä, Samaa mieltä=0; Eri mieltä=1; Täysin eri mieltä=2)
7. Oppilaiden mielipiteet otetaan huomioon koulutyön kehittämisessä (Pisteytys: Täysin samaa mieltä, Samaa mieltä=0; Eri mieltä=1; Täysin eri mieltä=2). *Mukaan otettiin 3-6 pistettä saaneet vastaajat.*

Ei tiedä keinoista vaikuttaa koulun asioihin, %

Lyhyt kuvaus: Oppilaat eivät tiedä, miten koulussa voi vaikuttaa koulun asioihin.

Indikaattorin muodostus:

7. Tiedän, miten koulussani voin vaikuttaa koulun asioihin (Pisteytys: Täysin samaa mieltä, Samaa mieltä=0; Eri mieltä, Täysin eri mieltä=1). *Mukaan otettiin 1 pistettä saaneet vastaajat*

Vaikeuksia opiskelussa, %

Lyhyt kuvaus: Vaikeuksia opiskelussa mitattiin seuraavien asioiden avulla: läksyjen tekeminen, kokeisiin valmistautuminen, parhaan opiskelutavan löytäminen, omatoimisuutta vaativien tehtävien hoitaminen, kirjoittamistehtävien tekeminen, lukemistehtävien tekeminen, opetuksen seuraaminen.

Indikaattorin muodostus:

9. Miten koulunkäyntisi sujuu? Onko sinulla vaikeuksia seuraavissa asioissa?
 - Opetuksen seuraaminen oppitunneilla (Pisteytys: Ei lainkaan; Melko vähän=0; Melko paljon=1; Erittäin paljon=3)
 - Läksyjen tai muiden vastaavien tehtävien tekeminen (Pisteytys: Ei lainkaan; Melko vähän=0; Melko paljon=1; Erittäin paljon=3)
 - Kokeisiin valmistautuminen (Pisteytys: Ei lainkaan; Melko vähän=0; Melko paljon=1; Erittäin paljon=3)
 - Itselleni parhaiten sopivan opiskelutavan löytäminen (Pisteytys: Ei lainkaan; Melko vähän=0; Melko paljon=1; Erittäin paljon=3)
 - Omatoimisuutta vaativien tehtävien aloittaminen tai valmiiksi hoitaminen (Pisteytys: Ei lainkaan; Melko vähän=0; Melko paljon=1; Erittäin paljon=3)
 - Kirjoittamista vaativien tehtävien tekeminen (Pisteytys: Ei lainkaan; Melko vähän=0; Melko paljon=1; Erittäin paljon=3)
 - Lukemista (esim. kirjasta) vaativien tehtävien tekeminen (Pisteytys: Ei lainkaan; Melko vähän=0; Melko paljon=1; Erittäin paljon=3). *Mukaan otettiin 3-21 pistettä saaneet vastaajat.*

Paljon poissaoloja koulusta kuukauden aikana, %

Lyhyt kuvaus: Oppilaalla on paljon poissaoloja sairauden, pinnauksen tai lintsauksen tai muiden syiden takia.

Indikaattorin muodostus:

12. Kuinka monta kokonaista koulupäivää olet ollut seuraavien syiden takia poissa viimeisten 30 päivän aikana?
- Sairauden takia (Pisteytys: En yhtään=0; Yhden päivän=1; 2-3 päivää=2; Yli 3 päivää=3).
- Pinnaamisen tai lintsauksen takia (Pisteytys: En yhtään=0; Yhden päivän=1; 2-3 päivää=2; Yli 3 päivää=3).
- Muiden syiden takia (Pisteytys: En yhtään=0; Yhden päivän=1; 2-3 päivää=2; Yli 3 päivää=3). *Mukaan otettiin 3-9 pistettä saaneet vastaajat.*

Avun puutetta muissa kuin koulunkäyntiin liittyvissä asioissa, %

Lyhyt kuvaus: Oppilas saa melko tai erittäin huonosti apua muihin kuin koulunkäyntiin liittyviin ongelmiin terveydenhoitajalta, lääkäriltä, koulupsykologilta, kuraattorilta ja opettajalta.

Indikaattorin muodostus:

11. Jos Sinulla on muita kuin koulunkäyntiin liittyviä ongelmia, kuinka hyvin saat niihin apua seuraavilta henkilöiltä?
- Terveydenhoitajalta (Pisteytys: Erittäin hyvin, Melko hyvin=0; Melko huonosti, Erittäin huonosti=1)
- Lääkäriltä (Pisteytys: Erittäin hyvin, Melko hyvin=0; Melko huonosti, Erittäin huonosti=1)
- Koulupsykologilta (Pisteytys: Erittäin hyvin, Melko hyvin=0; Melko huonosti, Erittäin huonosti=1)
- Koulukuraattorilta (Pisteytys: Erittäin hyvin, Melko hyvin=0; Melko huonosti, Erittäin huonosti=1)
- Opettajalta (Pisteytys: Erittäin hyvin, Melko hyvin=0; Melko huonosti, Erittäin huonosti=1). *Mukaan otettiin 5 pistettä saaneet vastaajat.*

Koulutapaturma vuoden aikana, %

Lyhyt kuvaus: Oppilaalle on sattunut koulussa tai koulumatkalla lukuvuoden aikana vähintään yksi tapaturma, joka on vaatinut terveydenhuollon vastaanotolla käyntiä.

Indikaattorin muodostus:

90. Onko Sinulle tämän lukuvuoden aikana sattunut koulussa tai koulumatkalla tapaturma, joka on edellyttänyt lääkärin tai terveydenhoitajan vastaanotolla käyntiä?
- Välitunnilla (Pisteytys: Ei kertaakaan=0; Kerran, Kaksi kertaa tai useammin=1)
- Liikuntatunnilla (Pisteytys: Ei kertaakaan=0; Kerran, Kaksi kertaa tai useammin=1)
- Tekstiili- tai teknisen työn tunnilla (Pisteytys: Ei kertaakaan=0; Kerran, Kaksi kertaa tai useammin=1)
- Muulla tunnilla (Pisteytys: Ei kertaakaan=0; Kerran, Kaksi kertaa tai useammin=1)
- Koulumatkalla (Pisteytys: Ei kertaakaan=0; Kerran, Kaksi kertaa tai useammin=1). *Mukaan otettiin 1-5 pistettä saaneet vastaajat.*

Vahingoittanut koulun omaisuutta vuoden aikana, %

Lyhyt kuvaus: Oppilas on vuoden aikana vahingoittanut koulun omaisuutta tai koulurakennusta.

Indikaattorin muodostus:

91. Oletko viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana tehnyt seuraavia asioita?
- Tahallasi vahingoittanut tai tuhonnut koulun omaisuutta tai koulurakennusta (Pisteytys: En ole=0; Kerran, 2-4 kertaa, Yli 4 kertaa=1). *Mukaan otettiin 1 pistettä saaneet vastaajat.*

Koulussa alle 260 oppilasta, %

Lyhyt kuvaus: Tilastokeskuksen oppilaitosrekisterin mukaan oppilaitoksessa oli yhteensä 1–259 oppilasta syyslukukaudella 2005.

Koulu yhteisössä myös lukiolaisia, %

Lyhyt kuvaus: Tilastokeskuksen oppilaitosrekisterin mukaan oppilaitoksessa oli peruskoulun 7–9 luokkien oppilaiden lisäksi lukion opiskelijoita syyslukukaudella 2005.

Koulu sijaitsee 10 suurimmassa kaupungissa, %

Lyhyt kuvaus: Tilastokeskuksen oppilaitosrekisterin mukaan oppilaitos sijaitsee asukasluvultaan kymmenessä suurimmassa kaupungissa syyslukukaudella 2005.

Terveys

Ylipainoa, %

Lyhyt kuvaus: Oppilaalla on painoindeksin (BMI) mukaan ylipainoa.

Indikaattorin muodostus:

23. Pituus ja paino. Painoindeksi (BMI) laskettu jakamalla paino (kg) pituuden (m) neliöllä. Ylipainon raja määritelty iän ja sukupuolen mukaan: 18-vuotiailla raja on 25 ja nuoremmilla ikäryhmillä pienempi (ks. Cole ym. BMJ 2000:320). (Pisteytys: BMI alle ylipainon rajan=0; BMI vähintään raja-arvo=1). *Mukaan otettiin 1 pistettä saaneet vastaajat.*

Päivittäin vähintään kaksi oiretta, %

Lyhyt kuvaus: Oppilaalla on ollut lähes päivittäin vähintään kaksi seuraavista oireista puolen vuoden aikana: niska- tai hartiakipu, selän alaosan kipua, vatsakipua, jännittyneisyyttä tai hermostuneisuutta, ärtyneisyyttä tai kiukunpurkauksia, vaikeuksia päästä uneen tai heräilemistä öisin, päänsärkyä, väsymystä tai heikotusta.

Indikaattorin muodostus:

18. Onko Sinulla viimeksi kuluneen puolen vuoden aikana ollut jotakin seuraavista oireista ja kuinka usein?
- Niska- tai hartiakipu (Pisteitys: Harvoin tai ei lainkaan, Noin kerran kuussa, Noin kerran viikossa=0; Lähes joka päivä=1)
 - Selän alaosan kipua (Pisteitys: Harvoin tai ei lainkaan, Noin kerran kuussa, Noin kerran viikossa=0; Lähes joka päivä=1)
 - Vatsakipu (Pisteitys: Harvoin tai ei lainkaan, Noin kerran kuussa, Noin kerran viikossa=0; Lähes joka päivä=1)
 - Jännittyneisyyttä tai hermostuneisuutta (Pisteitys: Harvoin tai ei lainkaan, Noin kerran kuussa, Noin kerran viikossa=0; Lähes joka päivä=1)
 - Ärtyneisyyttä tai kiukunpurkauksia (Pisteitys: Harvoin tai ei lainkaan, Noin kerran kuussa, Noin kerran viikossa=0; Lähes joka päivä=1)
 - Vaikeuksia päästä uneen tai heräilemistä öisin (Pisteitys: Harvoin tai ei lainkaan, Noin kerran kuussa, Noin kerran viikossa=0; Lähes joka päivä=1)
 - Päänsärkyä (Pisteitys: Harvoin tai ei lainkaan, Noin kerran kuussa, Noin kerran viikossa=0; Lähes joka päivä=1)
 - Väsymystä tai heikotusta (Pisteitys: Harvoin tai ei lainkaan, Noin kerran kuussa, Noin kerran viikossa=0; Lähes joka päivä=1). *Mukaan otettiin 2-8 pistettä saaneet vastaajat.*

Keskivaikea tai vaikea masentuneisuus, %

Lyhyt kuvaus: Masentuneisuutta mitataan 12 kysymyksellä Raitosalon mielialakyselystä, joka perustuu Beckin depressio-mittariin.

Indikaattorin muodostus:

Seuraavat kysymykset käsittelevät mielialan erilaisia piirteitä. Vastaa kuhunkin kysymykseen siten, millaiseksi tunnet itsesi tänään.

24. Minkälainen on mielialasi?
25. Miten suhtaudut tulevaisuuteen?
26. Miten katsot elämäsi sujuneen?
27. Miten tyytyväiseksi tai tyytymättömäksi tunnet itsesi?
28. Minkälaisena pidät itseäsi?
29. Onko Sinulla pettymyksen tunteita?
30. Miten suhtaudut vieraitten ihmisten tapaamiseen?
31. Miten koet päätösten tekemisen?
32. Minkälaisena pidät olemustasi ja ulkonäköäsi?
33. Minkälaista nukkumisesi on?
34. Tunnetko väsymystä ja uupumusta?
35. Minkälainen ruokahalusi on?

(Pisteitys: vaihtoehdot 1,2=0; vaihtoehto 3=1; vaihtoehto 4=2; vaihtoehto 5=3). *Mukaan otettiin 8-36 pistettä saaneet vastaajat.*

LIITE 2

LIITETAULUKKO 1. Vastanneiden lukumäärä ja aineiston kattavuus peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista muutosaineistossa maakunnittain vuosina 2000–2007.

	Vastanneet				Kattavuus ¹			
	2000/ 2001	2002/ 2003	2004/ 2005	2006/ 2007	2000/ 2001	2002/ 2003	2004/ 2005	2006/ 2007
Uusimaa	17271	17009	18121	17547	60 %	60 %	59 %	54 %
Itä-Uusimaa	1118	1122	1204	1240	48 %	50 %	50 %	48 %
Kanta-Häme	2085	2070	2046	2178	51 %	52 %	50 %	50 %
Päijät-Häme	2891	2893	2920	3070	59 %	64 %	64 %	62 %
Kymenlaakso	2268	2010	2155	2020	49 %	48 %	49 %	45 %
Etelä-Karjala	2543	2398	2446	2384	79 %	77 %	75 %	73 %
Etelä-Savo	3261	3110	3301	3161	73 %	76 %	76 %	78 %
Pohjois-Savo	5000	4699	4752	4694	72 %	74 %	73 %	73 %
Pohjois-Karjala	3206	2945	3074	2828	67 %	67 %	69 %	63 %
Varsinais-Suomi	7054	7004	7123	7177	69 %	69 %	68 %	66 %
Satakunta	4482	4334	4440	4415	76 %	76 %	76 %	78 %
Pirkanmaa	6394	6633	6722	6779	62 %	64 %	62 %	60 %
Keski-Suomi	5912	5612	5637	5656	87 %	84 %	83 %	89 %
Etelä-Pohjanmaa	4321	4221	4268	4216	81 %	81 %	82 %	80 %
Pohjanmaa	2898	3057	3317	3262	66 %	69 %	70 %	70 %
Keski-Pohjanmaa	1923	1791	1773	1758	88 %	88 %	86 %	90 %
Pohjois-Pohjanmaa	5944	5723	5749	5944	55 %	54 %	52 %	53 %
Kainuu	2287	2026	1931	1967	92 %	86 %	90 %	93 %
Lappi	4662	4132	4132	4140	81 %	80 %	80 %	80 %
Ahvenanmaa	150	208	189	185	25 %	31 %	27 %	26 %

¹ Laskettu Tilastokeskuksen oppilasmäärätietojen perusteella

LIITETAULUKKO 2. Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa lukukauden aikana. Luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet ja luokka-astevakioidut prosenttiosuudet sukupuolen mukaan peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista vuosina 2000/2001–2006/2007.

	2000/2001	2002/2003	2004/2005	2006/2007
Pojat	8,0	8,2	8,8	9,5
Tytöt	5,0	5,2	5,7	5,8
Yhteensä	6,5	6,7	7,2	7,6
N	85185	82617	85068	84478

LIITETAULUKKO 3. Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa lukukauden aikana. Luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet ja luokka-astevakioidut prosenttiosuudet sukupuolen mukaan peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista vuosina 2000–2006 ja 2001–2007.

	2000/2001	2002/2003	2004/2005	2006/2007
Pojat 2000-2006	8,5	8,1	9,1	9,3
Tytöt 2000-2006	5,0	5,0	5,8	5,5
Yhteensä 2000-2006	6,8	6,6	7,4	7,4
N	44012	42209	44049	43192
Pojat 2001-2007	7,5	8,3	8,5	9,8
Tytöt 2001-2007	5,1	5,4	5,5	6,1
Yhteensä 2001-2007	6,3	6,9	7,0	7,9
N	41173	40408	41019	41286

LIITETAULUKKO 4. Koulukiusaajana vähintään kerran viikossa lukukauden aikana. Luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet ja luokka-astevakioidut prosenttiosuudet sukupuolen mukaan peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan vuosina 2000/2001–2006/2007.

	2000/2001	2002/2003	2004/2005	2006/2007
Pojat	10,2	9,4	9,1	10,0
Tytöt	2,7	2,7	2,7	3,0
Yhteensä	6,4	6,1	6,0	6,5
N	85126	82585	85063	84499

LIITETAULUKKO 5. Koulukiusaajana vähintään kerran viikossa lukukauden aikana. Luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet ja luokka-astevakioidut prosenttiosuudet sukupuolen mukaan peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista vuosina 2000–2006 ja 2001–2007.

	2000/2001	2002/2003	2004/2005	2006/2007
Pojat 2000-2006	11,2	9,7	9,7	9,7
Tytöt 2000-2006	3,0	2,8	2,9	2,8
Yhteensä 2000-2006	7,1	6,3	6,3	6,2
N	43989	42200	44055	43199
Pojat 2001-2007	9,1	9,2	8,5	10,3
Tytöt 2001-2007	2,3	2,7	2,5	3,3
Yhteensä 2001-2007	5,7	5,9	5,6	6,9
N	41137	40385	41008	41300

LIITETAULUKKO 6. Kiusaaja-uhrina vähintään kerran viikossa lukukauden aikana. Luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet ja luokka-astevakioidut prosenttiosuudet sukupuolen mukaan peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan vuosina 2000/2001–2006/2007.

	2000/2001	2002/2003	2004/2005	2006/2007
Pojat	2,6	2,7	2,6	3,0
Tytöt	0,5	0,7	0,7	0,8
Yhteensä	1,6	1,7	1,7	1,9
N	84988	82519	84942	84423

LIITETAULUKKO 7. Kiusaaja-uhrina vähintään kerran viikossa lukukauden aikana. Luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet ja luokka-astevakioidut prosenttiosuudet sukupuolen mukaan peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista vuosina 2000–2006 ja 2001–2007.

	2000/2001	2002/2003	2004/2005	2006/2007
Pojat 2000-2006	2,8	2,7	2,8	3,0
Tytöt 2000-2006	0,6	0,7	0,8	0,7
Yhteensä 2000-2006	1,7	1,7	1,8	1,9
N	43917	42166	44000	43163
Pojat 2001-2007	2,4	2,7	2,4	3,1
Tytöt 2001-2007	0,5	0,7	0,7	0,9
Yhteensä 2001-2007	1,4	1,7	1,6	2,0
N	41071	40353	40942	41260

LIITETAULUKKO 8. Koulukiusatuksi joutuminen lukukauden aikana. Prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista luokka-asteen ja sukupuolen mukaan vuosina 2006/2007.

	8. luokka		9. luokka	
	Pojat	Tytöt	Pojat	Tytöt
Useita kertoja viikossa	4,5	2,8	4,5	2,0
Noin kerran viikossa	5,5	3,5	4,4	3,2
Harvemmin	32,2	24,9	27,6	22,7
Ei lainkaan	57,8	68,7	63,5	72,1
Yhteensä	100	100	100	100
N	27300	27447	26496	26304

LIITETAULUKKO 9. Muiden oppilaiden kiusaamiseen osallistuminen lukukauden aikana. Prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista luokka-asteen ja sukupuolen mukaan vuosina 2006/2007.

	8. luokka		9. luokka	
	Pojat	Tytöt	Pojat	Tytöt
Useita kertoja viikossa	4,1	1,1	4,7	1,0
Noin kerran viikossa	5,6	1,9	5,6	1,9
Harvemmin	42,1	24,6	42,2	23,6
Ei lainkaan	48,1	72,3	47,5	73,5
Yhteensä	100	100	100	100
N	27318	27443	26507	26304

LIITETAULUKKO 10. Kiusatuksi joutuminen sekä muiden kiusaamiseen osallistuminen lukukauden aikana. Prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista luokka-asteen ja sukupuolen mukaan vuosina 2006/2007.

	8. luokka		9. luokka	
	Pojat	Tytöt	Pojat	Tytöt
Harvemmin tai ei lainkaan	97,1	99,1	96,9	99,2
Vähintään kerran viikossa	2,9	0,9	3,1	0,8
Yhteensä	100	100	100	100
N	27281	27427	26478	26294

LIITETAULUKKO 11. Koulukiusaamiseen puuttuminen koulun aikuisten toimesta lukuvuoden aikana. Prosenttiosuudet viikoittain kiusatuista tai kiusaavista peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista luokka-asteen ja sukupuolen mukaan vuonna 2007.

	8. luokka		9. luokka	
	Pojat	Tytöt	Pojat	Tytöt
Ei	68,7	71,4	76,1	79,5
Kyllä	31,3	28,6	23,9	20,5
Yhteensä	100	100	100	100
N	2117	1092	2055	990

LIITETAULUKKO 12. Koulukiusaamiseen puuttuminen koulukiusaamisen roolien mukaan. Luokka-astevakiodut prosenttiosuudet viikoittain kiusatuista tai kiusaavista peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan vuonna 2007.

	Kiusattu	Kiusaaja	Kiusaaja-uhri
Pojat	26,8	28,5	24,1
N	2430	2583	756
Tytöt	26,0	23,5	20,7
N	1529	830	227

LIITETAULUKKO 13. Koulukiusaamiseen puuttuminen koulukiusatuksi joutumisen useuden mukaan. Luokka-astevakiodut prosenttiosuudet viikoittain kiusatuista tai kiusaavista peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan vuonna 2007.

	Useita kertoja viikossa	Noin kerran viikossa
Pojat	25,9	27,7
N	1137	1293
Tytöt	29,6	23,5
N	631	898

LIITETAULUKKO 14. Koulukiusaamiseen puuttuminen muiden kiusaamisen mukaan. Luokka-astevakiodut prosenttiosuudet viikoittain kiusatuista tai kiusaavista peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan vuonna 2007.

	Useita kertoja viikossa	Noin kerran viikossa
Pojat	26,2	30,5
N	1165	1418
Tytöt	24,6	22,9
N	293	537

LIITETAULUKKO 15. Kiusattujen, kiusaajien ja kiusaaja-uhrien prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolittain ja maakunnittain vuosina 2006/2007.

	Kiusattu			Kiusaaja			Kiusaaja-uhri			N
	Pojat	Tytöt	Yhteensä	Pojat	Tytöt	Yhteensä	Pojat	Tytöt	Yhteensä	
Uusimaa	8,6	5,1	6,8	9,3	2,4	5,9	2,9	0,7	1,8	25327
Itä-Uusimaa	10,4	6,4	8,4	10,2	3,1	6,6	3,8	0,9	2,4	2118
Kanta-Häme	9,8	5,6	7,7	9,7	2,5	6,2	2,8	0,5	1,7	3607
Päijät-Häme	9,4	5,9	7,7	9,8	3,0	6,4	2,3	0,7	1,5	3578
Kymenlaakso	10,7	7,1	8,9	11,3	3,7	7,4	3,2	1,2	2,2	3423
Etelä-Karjala	8,6	5,7	7,2	10,0	2,7	6,5	2,8	0,5	1,7	2787
Etelä-Savo	8,0	6,3	7,2	9,1	3,7	6,4	2,6	1,2	1,8	3415
Pohjois-Savo	9,7	4,7	7,1	10,1	2,4	6,2	3,0	0,5	1,7	5380
Pohjois-Karjala	9,9	6,4	8,2	9,9	3,0	6,5	3,2	1,0	2,1	3728
Varsinais-Suomi	10,5	6,5	8,5	11,0	3,8	7,4	3,4	1,0	2,2	8951
Satakunta	10,2	5,6	7,9	11,1	3,6	7,4	2,8	1,1	1,9	4882
Pirkanmaa	10,7	6,4	8,6	11,7	3,2	7,4	3,4	0,9	2,1	8153
Keski-Suomi	9,2	6,0	7,6	8,8	3,0	5,9	2,9	0,9	1,9	5692
Etelä-Pohjanmaa	11,1	7,3	9,2	10,0	4,3	7,2	3,0	1,0	2,1	4531
Pohjanmaa	8,3	4,6	6,6	10,4	3,2	6,9	2,9	0,8	1,9	3968
Keski-Pohjanmaa	10,0	5,5	7,7	11,8	4,3	8,0	3,6	0,8	2,2	1756
Pohjois-Pohjanmaa*	8,2	6,2	7,2	9,1	2,5	5,8	2,5	0,9	1,7	9365
Kainuu*	8,9	6,1	7,5	10,7	2,8	6,8	2,8	0,8	1,8	1855
Lappi	10,2	5,4	7,8	10,9	2,2	6,6	3,3	0,6	2,0	4438
Ahvenanmaa	11,7	5,5	8,6	7,2	3,6	5,5	2,5	0,3	1,4	627

*Vaala sijoitettu Pohjois-Pohjanmaahan.

LIITETAULUKKO 16. Kiusattujen luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista maakunnittain vuosina 1996–2007. HUOM! Maakunnan tulosta ei ilmoiteta niiltä vuosilta, jolloin aineiston kattavuus on alle 50 %.

	2000/ 2001	2002/ 2003	2004/ 2005	2006/ 2007	Muutos 6 vuodessa (%-yksikköä)
Uusimaa	6,6	7,0	7,4	6,9	0,3
Itä-Uusimaa	-	4,9	9,0	9,0	-
Kanta-Häme	7,4	7,9	8,5	8,2	0,8
Päijät-Häme	6,6	5,8	7,8	7,5	0,9
Kymenlaakso	-	-	-	-	-
Etelä-Karjala	6,3	6,3	7,2	7,1	0,8
Etelä-Savo	6,7	6,3	6,6	7,2	0,5
Pohjois-Savo	6,3	6,2	7,2	7,1	0,8
Pohjois-Karjala	7,8	6,9	7,7	8,1	0,3
Varsinais-Suomi	7,1	7,3	7,2	8,5	1,4
Satakunta	6,2	7,4	7,6	7,5	1,3
Pirkanmaa	6,5	6,4	6,5	8,5	2,0
Keski-Suomi	5,8	6,7	6,7	7,7	1,9
Etelä-Pohjanmaa	6,8	6,8	8	9,4	2,6
Pohjanmaa	5,0	7,0	6,5	6,4	1,4
Keski-Pohjanmaa	5,9	7,2	7,7	7,7	1,8
Pohjois-Pohjanmaa*	5,7	6,8	6,7	7,0	1,3
Kainuu*	7,2	6,5	6,6	7,5	0,3
Lappi	7,0	6,1	7,4	7,9	0,9
Ahvenanmaa	-	-	-	-	-

*Vaala sijoitettu Pohjois-Pohjanmaahan.

LIITETAULUKKO 17. Koulukiusaaminen ruumiillisen kurituksen mukaan. Luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan vuosina 2006/2007.

	POJAT		TYTÖT	
	Ei kuritusta	Kuritettu	Ei kuritusta	Kuritettu
Kiusattu	8,5	27,4	5,3	14,6
N	49774	2336	50219	2748
Kiusaaja	8,9	30,3	2,6	9,6
N	49800	2324	50215	2750
Kiusaaja-uhri	2,3	14,7	0,6	4,1
N	49744	2323	50194	2746

LIITETAULUKKO 18. Koulukiusaaminen läheisten ystävien mukaan. Luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan vuosina 2006/2007.

	POJAT		TYTÖT	
	Yksi tai useampia	Ei yhtään	Yksi tai useampia	Ei yhtään
Kiusattu	8,0	17,0	5,3	12,4
N	44663	8119	49741	3556
Kiusaaja-uhri	2,3	6,4	0,7	2,6
N	44631	8115	49717	3554

LIITETAULUKKO 19. Koulukiusaaminen koulun työilmapiiriin mukaan. Luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan vuosina 2006/2007.

	POJAT		TYTÖT	
	Vähän ongelmia	Paljon ongelmia	Vähän ongelmia	Paljon ongelmia
Kiusattu	5,7	18,7	3,0	12,9
N	37680	14663	37555	14816
Kiusaaja	6,4	19,1	1,6	6,2
N	37694	14675	37553	14814
Kiusaaja-uhri	1,5	6,5	0,3	2,1
N	37661	14648	37538	14808

LIITETAULUKKO 20. Koulukiusaaminen koulun omaisuuden vahingoittamisen mukaan. Luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan vuosina 2006/2007.

	POJAT		TYTÖT	
	Ei ole vahingoittanut	Vahingoittanut	Ei ole vahingoittanut	Vahingoittanut
Kiusaaja	6,5	28,4	1,8	13,3
N	44455	8260	48144	5077
Kiusaaja-uhri	1,9	8,4	0,5	4,0
N	44406	8248	48125	5071

LIITETAULUKKO 21. Muiden kiusaaminen opiskeluun liittyvien vaikeuksien mukaan. Luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan vuosina 2006/2007.

	Vähän tai ei lainkaan	Paljon vaikeuksia
Pojat	6,5	16,9
N	35004	18253
Tytöt	1,6	6,3
N	37557	15703

LIITETAULUKKO 22. Koulukiusatuksi joutuminen koulutapaturmien mukaan. Luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan vuosina 2006/2007.

	Ei tapaturmia	Sattunut tapaturma
Pojat	7,9	14,3
N	38690	11589
Tytöt	4,7	10,0
N	41708	10150

LIITETAULUKKO 23. Koulukiusaaminen masentuneisuuden mukaan. Luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan vuosina 2006/2007.

	POJAT		TYTÖT	
	Ei lainkaan tai lievää	Keskivaikeaa tai vaikeaa	Ei lainkaan tai lievää	Keskivaikeaa tai vaikeaa
Kiusattu	7,5	30,5	4,0	14,1
N	47083	4290	43266	9179
Kiusaaja-uhri	2,0	12,8	0,4	2,5
N	47059	4285	43246	9175

LIITETAULUKKO 24. Koulukiusaaminen päivittäisten oireiden mukaan. Luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan vuosina 2006/2007.

	POJAT		TYTÖT	
	Korkeintaan yksi oire	Kaksi tai useampia oireita	Korkeintaan yksi oire	Kaksi tai useampia oireita
Kiusattu	7,6	23,1	4,0	11,3
N	47083	4290	43266	9179
Kiusaaja	7,9	25,6	2,0	6,1
N	46401	5788	40227	12358
Kiusaaja-uhri	2,0	9,9	0,4	2,0
N	46349	5781	40208	12356

LIITETAULUKKO 25. Koulukiusaaminen ylipainoisuuden mukaan. Luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan vuosina 2006/2007.

	POJAT		TYTÖT	
	Ei ylipainoa	Ylipainoinen	Ei ylipainoa	Ylipainoinen
Kiusattu	8,1	11,6	5,1	9,0
N	38927	9531	44201	5641
Kiusaaja-uhri	2,3	3,7	0,6	1,2
N	38903	9526	44181	5640

LIITETAULUKKO 26. Koulukiusaaminen ja siihen puuttuminen kouluyhteisön kokoonpanon mukaan. Luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan vuosina 2006/2007.

	Kouluyhteisön kokoonpano		
	7.–9. luokat	1.–9. luokat	Perus- ja lukioaste
Kiusatut			
Pojat	9,4	9,9	7,9
N	40843	10756	1411
Tytöt	5,8	6,1	4,8
N	40607	10819	2325
Kiusaajat			
Pojat	9,9	10,4	9,5
N	40865	10764	2196
Tytöt	3,1	2,8	1,9
N	40608	10815	2324
Kiusaamiseen puuttuminen (kiusatuista/kiusaajista vuonna 2007)			
Pojat	27,4	30,3	19,7
N	3492	604	76
Tytöt	24,2	28,1	24,2
N	1747	302	33

LIITETAULUKKO 27. Koulukiusaaminen ja siihen puuttuminen koulun oppilasmäärän mukaan. Luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan vuosina 2006/2007.

	Oppilaita yhteensä koulussa		
	1-259	260-549	550 tai enemmän
Kiusatut			
Pojat	10,2	9,2	9,4
N	10246	32779	10771
Tytöt	6,6	5,7	5,8
N	10021	33059	10671
Kiusaajat			
Pojat	10,5	9,9	10,0
N	10248	32801	10779
Tytöt	3,0	3,0	2,7
N	10020	33056	10671
Kiusaamiseen puuttuminen (kiusatuista/kiusaajista vuonna 2007)			
Pojat	28,9	27,1	27,8
N	1009	2361	802
Tytöt	25,1	23,4	28,1
N	494	1168	420

LIITETAULUKKO 28. Koulukiusaaminen ja siihen puuttuminen kuntaryhmittymyksen mukaan. Luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan vuosina 2006/2007.

	Isot kaupungit	Kaupunkimaiset kunnat	Taajaan asutut kunnat	Maaseutumaiset kunnat
Kiusatut				
Pojat	9,2	9,3	9,6	9,8
N	15558	9356	6344	7121
Tytöt	5,2	5,6	6,4	6,4
N	16081	15234	10675	11761
Kiusaajat				
Pojat	9,8	9,4	11,4	10,0
N	15566	15317	10874	12068
Tytöt	2,6	3,0	3,5	3,1
N	16084	15231	10669	11763
Kiusaamiseen puuttuminen (kiusatuista/kiusaajista vuonna 2007)				
Pojat	26,0	28,9	27,8	27,9
N	937	925	1124	1186
Tytöt	21,1	27,5	26,3	23,7
N	440	480	562	600

Opetusministeriön julkaisuja -sarjassa vuonna 2008 ilmestyneet

- 1 Ammattikorkeakoulutuksen aikaiset
yrittäjyysintentioiden muutokset
- 2 Liikuntatoimi tilastojen valossa; Perustilastot
vuodelta 2006
- 3 Kohti kestäväää kehitystä.
Pedagoginen lähestymistapa
- 4* Opetusministeriön toiminta- ja taloussuunnitelma
2009–2012

* Ei painettu, vain verkossa



OPETUSMINISTERIÓ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

ISBN 978-952-485-495-5 (PDF)

ISSN 1458-8102